

Teologický seminář Církve adventistů sedmého dne Sázava

Absolventská práce

Oto Hermann

**ZHODNOCENÍ
ZÁKLADNÍCH PŘÍSTUPŮ
K PŘEKLADU PÍSMÁ**

Literární úvod do NZ

Krynský Petr, Th.D.

2010

Sázava

Poděkování

Chtěl bych poděkovat vedoucímu mé absolventské práce, Petru Krynskému, Th.D., za podnětné rady, návrhy a vedení práce.

Rovněž bych chtěl poděkovat Jiřím Benešovi, Th.D., za jeho podněcující rady k tématu úskalí při překládání.

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto písemnou práci uvedeného názvu napsal samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů.“

Valašské Klobouky 5. 4. 2010

Oto Hermann

Extrakt

Tato absolventská práce *Zhodnocení základních přístupů k překladu Písma* začíná stručným uvedením do problematiky týkající se překladů Písem a původních jazyků, v nichž byly napsány.

Hlavní část je pak věnována teoreticky nejdůležitějším přístupům, které dnes existují v této problematice. Pojednává o přístupech k překladu podle metody a podle účelu.

Další část se věnuje určitým úskalím, kterým je překladatel nebo překladatelský tým vystaven. Tyto části práce obsahují také ukázky různých překladů pro dokreslení rozličných aspektů konkrétních přístupů.

V poslední části jsou stručně a přehledně přineseny základní informace o nejpoužívanějších českých překladech současnosti z pohledu tématu této práce.

Abstract

This thesis, called *The Appraisal of the Basic Approaches to the Translation of the Scriptures*, starts with the brief introduction of the translating issues of the Bible as well as its original languages.

The main part of the thesis deals with the most important approaches of translating on the basis of methods and purposes (with some examples for illustration).

The next part speaks about some of the difficulties a translator or a team of translators has to face during their work. The part also contains some examples that illustrate different aspects of the approaches.

The last part briefly and in a well arranged way summarises the basic information about the most popular Czech translations used nowadays from the perspective of the topic of the thesis.

Obsah

ÚVOD	6
1 PŮVODNÍ JAZYKY BIBLE.....	7
1.1 HEBREJŠTINA A ARAMEJŠTINA	7
1.2 NOVOZÁKONNÍ ŘEČTINA KOINÉ	10
2 TEORIE PŘEKladU - PŘÍSTUPY.....	13
2.1 ČÁST A – PODLE METODY	13
2.1.1 Formální ekvivalence.....	15
2.1.2 Funkční ekvivalence.....	16
2.1.3 Parafráze.....	18
2.1.4 Příklady.....	20
2.2 ČÁST B – PODLE ÚČELU (STYLU)	25
2.2.1 Studijní překlad.....	26
2.2.2 Liturgický překlad.....	26
2.2.3 Běžný překlad	27
2.2.4 Speciální (zvláštní) překlad	27
2.2.5 Příklady.....	29
2.3 ČÁST C – JEDNOTLIVEC NEBO PŘEKladATELSKÝ TÝM.....	32
3 ÚSKALÍ PŘI PŘEKladÁNÍ.....	34
3.1 NEZNALOST ZDROJOVÉHO A / NEBO CÍLOVÉHO JAZYKA	34
3.2 PŘEDPORozUMĚNÍ A KOpÍROVÁNÍ KONCEPCE JINÝCH PŘEKladŮ.....	37
3.3 RŮZNÉ RYSY HEBREJŠTINY A ŘEČTINY	40
3.3.1 Slovní hříčky a významové posuny slova.....	40
3.3.2 (Ne)překládání vlastních jmen.....	41
3.3.3 Překládání vazeb, idiomatických spojení a řečnických figur.....	43
3.3.4 Nejistý původ či víceznačnost výrazů	46
3.3.5 Septuaginta – odlišnost duchovního vnímání a prostředí cílového čtenáře.....	47
4 STRUČNÉ ZHODNOCENÍ NĚKTERÝCH ČESKÝCH PŘEKladŮ PÍSMa.....	50
4.1 ČESKÝ STUDIJNÍ PŘEKlad	50
4.2 BIBLE KRALICKÁ.....	50
4.3 ČESKÁ JERUZALÉMSKÁ BIBLE	52
4.4 ČESKÝ EKUMENICKÝ PŘEKlad	53
4.5 BIBLE : PŘEKlad 21. STOLETÍ	54
4.6 SLOVO NA CESTU	55
ZÁVĚR	56

POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE	58
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	61

Úvod

Často dochází v nejrůznějších diskuzích na to, která Bible nebo přesněji který překlad Bible je lepší nebo dokonce nejlepší. Český národ sice nemá ten problém, jako mají křesťané z anglofonního světa, kde v průběhu asi od 7. století začaly vznikat překlady Písma nebo jeho částí do anglického jazyka, a za tu dobu jich až do dnešních dnů vzniklo téměř pět stovek.¹ Samozřejmě že dnes rodilí mluvčí anglofonního světa nepoužívají všechny tyto překlady, ale stále je i dnes těch nejpoužívanějších překladů v anglickém jazyku dost – přibližně asi 50².

V našem českém jazykovém prostředí vznikly rovněž za dlouhou dobu asi 11. století desítky překladů, nicméně až do tohoto roku to byly hlavně dva úplné překlady Bible, které byly věřícími hojně používány – kralický a ekumenický překlad. V roce 2009 k nim přibyly další tři kompletní překlady ucházející se vážně o přízeň česky mluvících křesťanů – *Bible: překlad 21. století*,³ *Bible – Český studijní překlad* a katolická *Jeruzalémská Bible*. A i přesto, že oproti anglické široké nabídce překladů je ta česká výrazně chudší, můžeme očekávat, že otázka „Který překlad je ten nejlepší?“ opět bude ožívat a čeřit poklidnou atmosféru mnoha církví, sborů, skupin a skupinek, které Bibli otevírají za účelem studia a lepšího porozumění Boží vůle.

Autor se rozhodl prozkoumat otázku a problematiku základních přístupů k překladu Písma, aby do této nikdy nekončící diskuze nepřispíval pouze svými domněnkami a emocemi, nýbrž znalostmi základních faktů o této rozsáhlé problematice. Chce hledat odpověď na to, zda-li je otázka „Která Bible, potažmo překlad, je ten nejlepší?“ vůbec relevantní a správná? A pokud ano, jestli na ni existuje jednoduchá odpověď.

¹ <http://en.wikipedia.org/wiki/English_translations_of_the_Bible>

<http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_English_Bible_translations>

² Pro přehled těch nejznámějších viz též ročníková práce – HERMANN, Oto. Anglické překlady Bible, TS Sázava 2006

³ dříve též známa pod názvem NBK (= Nová bible kralická)

1 Původní jazyky Bible

Bible – Boží slovo, jako soubor 66 knih, vznikala v dlouhém období přibližně 15 století, tedy ve velkém časovém období a v různých společenských a kulturních kontextech doby, které měly nepochybně vliv na pisatele. Tito pisatelé, kterých bylo asi 40, pocházeli z různého společenského postavení, a třebaže byli inspirováni jedním a týmž Bohem, jejich styl i jazyk se různí a je osobitý. Žel do dnešních dnů se nedochoval originál žádné z 66 kanonických knih Písma. Nicméně existují kopie a opisy, nebo jen zlomky různých částí opisů jednotlivých knih.

Tyto opisy knih vznikaly za přísných pravidel, jimiž se řídili, ti kdo se na nich podíleli. Písma Starého zákona tak byla opisována v jazyku hebrejském, z části pak aramejském, Nový zákon pak v řeckém jazyku koiné.

Někteří lidé dnes pohlízejí na hebrejštinu a řečtinu z nesprávného úhlu. Domnívají se, že jsou to tajemné, nebeské jazyky pro teology a filozofy, nebo dokonce, že se pisatel vždy pokoušel záměrně mlžit a zatemňovat své poselství (jako například v kabalistických spisech nebo delfských orákulech). Je to však nesprávný postoj, protože bibličtí pisatelé pod vlivem Ducha svatého tvořili či předávali svá poselství s tím úmyslem, aby jim bylo porozuměno. Psali živým, konkrétním lidem do konkrétních situací, které prožívali nebo řešili. Pokud nemáme tuto skutečnost na zřeteli, vede to také k nesprávným očekáváním od překladu. Tyto jazyky – hebrejštinu, řečtinu a aramejštinu – jsou však pouhým jazykem se vším všudy a podléhají stejným omezením a nedokonalostem jako i jiné jazyky, skrývají v sobě jak krásu, tak i úskalí. Nejsou mezi jazyky ničím výjimečným vyjma té skutečnosti, že jimi byly napsány spisy, které považujeme jako křesťané za posvátné. Pro porozumění, pochopení a analýzu používají překladatelé stejných metod a postupů, jako při práci s jakýmkoliv starobyklým jazykem.

1.1 Hebrejštinu a aramejštinu

Hebrejštinu patří do rodiny semitských jazyků, přesněji ke kanaánské severozápadní skupině. Při psaní se používá hebrejské písmo, jehož podoba se v průběhu dějin měnila. V období 10. – 6. století př. n. l. se pro zápis hebrejštiny používalo tzv. paleohebrejské písmo, jež vycházelo z foinického písma. S rostoucím

vlivem aramejštiny se však k zápisu hebrejského textu stále více užívaly aramejské znaky, jež byly pro zápis hebrejštiny uzpůsobeny do tzv. kvadrátního písma.⁴

Hebrejštiny se zapisuje zprava doleva pomocí 22 souhlásek, které tvoří abecedu. Vokály, přízvuky a další znaky do abecedy původně nepatří a začaly se používat jen jako pomůcka k zajištění správného čtení posvátných hebrejských textů, poněvadž *aramejštinya*, kterou mluvili převážně aramejšti kočovní kupci a která se postupně stávala populárnější (původně se aramejsky mluvilo a psalo pouze v oblasti, které se dnes říká Sýrie, ale během pozdní Asyrské říše a následně během říše Babylonské a Perské začala být aramejštinya mezinárodní řečí), vytlačila používání hebrejštiny z běžného každodenního života. Hebrejštiny se tak stala jen jakýmsi „posvátným jazykem“ používaným při bohoslužbách, liturgii a později v synagogách. A protože o několik století později už bylo nebezpečí, že hebrejský text nebude nikdo schopen přečíst a porozumět mu v jeho původní podobě, došlo k doplnění textu o tyto dodatečné znaky.

Charakteristickým rysem hebrejštiny je, že základní kořen slovesa je většinou třísouhláskový. Narozdíl od češtiny, kde se jako základní tvar užívá infinitiv, je základní tvar slovesa ve 3. osobě singuláru maskulina perfekta, což je tvar, který odpovídá prostému kořeni bez přípon a předpon, jejichž pomocí se časuje. Od tohoto třísouhláskového kořene se také odvozuje většina hebrejských podstatných a přídavných jmen.

Gramatika hebrejštiny je podobná jako u ostatních semitských jazyků. Oproti češtině a dalším indoevropským jazykům má však mnoho rozdílů a zvláštností – používá jiných mluvnických kategorií, ze kterých mohou pramenit určité problémy při čtení a překladu biblického textu. K největším odlišnostem asi patří to, že hebrejštiny nezná české (či obecně u indoevropských jazyků běžné) pojetí slovesných časů. V biblické hebrejštině tak neexistuje přítomný, minulý nebo budoucí čas. Ten se udává pomocí vidů. Sloveso v dokonavém vidu (tzv. *perfektum*) se většinou překládá minulým časem, sloveso v nedokonavém vidu (tzv. *imperfektum*) se překládá časem budoucím. Záleží ovšem na kontextu a dalších

⁴ MEYER, Rudolf. *Hebräische Grammatik*. str. 36-40.

gramatických aspektech. Toto rozdělení je tedy jen pomocné a z hlediska četby biblického textu není jednoznačné. Každý z těchto časů má několik možných způsobů – modů, které upřesňují a mění význam slovesa. Tyto mody se označují jako kmeny (*kal, nifal, piel, pual, hifil, hofal, hitpael*). Další zvláštností podle profesora Hellera může být i otázka stupňování přídavných jmen a příslovcí, které hebrejština vůbec nezná a nahrazuje ho srovnáváním a vytýkáním.⁵

Do dnešních dnů se dochovalo poměrně málo rukopisů SZ knih, poněvadž Židé pro svůj postoj k posvátnosti biblických knih staré svitky, které už nebylo možné dále používat, ničili.

Dnešní podoba souhláskového znění hebrejského textu se nám dochovala díky práci tzv. *sóferím* (= písmařů), kteří usilovali o to, aby zajistili co největší spolehlivost textu (při své práci dokonce počítali jednotlivá písmena, slova i verše). Dnešní podobu dostal hebrejský text na počátku druhého století našeho letopočtu po kanonizačním procesu v Jabně (dříve Jamnie) na konci prvního století. V té době už hebrejština nebyla dávno běžným jazykem, kterým se mluvilo, proto bylo nutno doplnit souhláskový text o samohlásky, kterými by se mohla vystihnout výslovnost. K této snaze docházelo již dříve, ale od 5. století se tohoto záměru ujímají tzv. *masoretáři*. Ti navázali na práci soferů a stali se tradenty, kteří „se zabývali předáváním starozákonního textu“⁶. I přesto, že masoretářských škol bylo více a jejich práce se v některých aspektech liší, jejich úsilím se dostala překladatelům písma SZ v nejbližší podobě původním textům.

Roku 1947 došlo k významnému nálezům rukopisů v kumránských jeskyních u Mrtvého moře. Kumrán přináší hebrejský text v podobě starší o plné tisíciletí než leningradský kodex (B 19A) v jeho vzorné ben-ašerovské úpravě, který byl podkladem ke kritickému vydání Kittelovy *Biblia hebraica* (od 3. vydání – 1937). Kumránské nálezy rukopisů posvátných knih přinesly zatím nejstarší známé texty biblických knih (kromě knihy Ester), z nichž „některé se shodují s kanonizovaným textem“. U těchto rukopisů nalezených knih nebo jejich částí (podobně jako i u jiných nalezených a dochovaných starobylých textů) dochází ke shodě v podstatě,

⁵ HELLER, Jan. *Hlubinné vrty*. str. 92-4

⁶ BIČ, Miloš. *Ze světa Starého zákona II*. str. 515

nikoli ke shodě absolutní. Kumránské nálezy jsou tak významným dokladem toho, „jak pečlivě byl biblický text tradován už dávno před svou kanonizací“⁷.

O dalších odlišnostech a obtížích hebrejštiny (rovněž i řečtiny) v kapitole „*Úskalí při překládání*“.

1.2 Novozákonní řečtina koiné

Koiné, podobně jako hebrejštiny, má svou vlastní abecedu – *alfabetu*. Nicméně řečtina již patří k evropským jazykům a je jim tedy velmi podobná – píše se zleva doprava, má podobné mluvnické i gramatické kategorie. V novozákonní řečtině (potažmo i Septuagintě) lze přesto vyzorovat značný vliv SZ jak v použití velkého množství výrazů, tak i v gramatické podobě. Nemalý vliv měla také řečtina Septuaginty. Používá též několik semitismů – hebrejských či aramejských slov – (nejznámější je *Abba* = Otče) a spoustu starozákonní metaforičnosti (zejména v knize Zjevení).⁸ Podle profesora Hellera zde nastává určitá potíž, poněvadž pisatelé NZ sice psali a mluvili řecky, ale přemýšleli hebrejsky. Proto je nutné, aby překladatel za jejich řečtinou objevil hebrejské myšlení.⁹ Jazyk NZ se totiž nápadně liší od jazyka klasických řeckých spisovatelů. Rozdíly jsou patrné ve skladbě, slovní zásobě a vytříbenosti.

Uhlazenost a kvalita řečtiny se v NZ různí – nejpěknější řečtinu má list Židům, evangelium Lukášovo a Skutky apoštolů (úmyslnou nápodobu řeči LXX lze vidět u Lk a Sk). Naopak nejobtížnější styl nacházíme ve 2. listu Petrově a epištole Judově. Pavel používá v některých svých listech (např. Řím a Flm) dlouhá a složitá souvětí, která jsou pro překladatele tvrdším oříškem. Rovněž ve svých listech neusiluje o uměleckou krásu jako spíše o osobité vyjádření toho, co chce svým čtenářům (posluchačům) sdělit. Podle Ladislava Tichého má nejnižší gramatickou úroveň kniha Zjevení, ačkoli to byl s největší pravděpodobností záměr autora.¹⁰

⁷ tamtéž, str. 523

⁸ TICHÝ, Ladislav. *Úvod do Nového zákona*. str.57-59

⁹ „Rozhovor s profesorem J. Hellerem o překladech Bible“ – Prof. ThDr. Janem Hellerem schválený přepis rozhovoru Pavla Šímy z Českého rozhlasu ze dne 29.10.1998 v Praze

¹⁰ TICHÝ, Ladislav. str.57-59, 267

Spisy Nového zákona se zachovaly v mimořádně velkém počtu starých opisů, překladů, zlomků a citátů, proto patří k nejlépe zajištěným starověkým textům.

Asi největším problémem však u těchto dochovaných opisů nebo jeho částí je ta skutečnost, že při ručním opisování docházelo nutně k různým odchylkám od předlohy. A protože je dnes známo velké množství různých rukopisů z různých dob¹¹, najdeme mezi nimi velké množství určitých rozdílů, odchylek či variant. Tyto odchylky od předlohy lze rozdělit do dvou skupin:

- neúmyslná přepsání nebo přeslechnutí při diktování (vynechání slova při přehlédnutí nebo přeslechnutí, nesprávný přepis slova – záměna písmen, špatné přečtení slova, zopakování řádku nebo přeskočení od určitého slova ke stejnému slovu na vzdálenějším místě v textu a tím vynechání textu mezi těmito slovy, apod.) – nemají podstatný vliv na změnu textu
- úmyslné korektury (provedené skutečnými nebo domnělými odborníky; jde o různé jazykové opravy a vyjasnění, různá dogmatická „vylepšení“, apod.) – Ladislav Tichý k tomuto bodu uvádí:

„Naprostá většina vědomých změn se dá rozpoznat jako pozdější korektura nebo nehraje žádnou větší roli. Nový zákon je z dogmatického hlediska zachován neporušeně.“¹²

Tyto malé změny nebo variace textu nemají podstatný vliv na hlavní křesťanské učení a rovněž nemění obsah evangelijní zvěsti. Této problematice se věnuje paleografie a textová kritika, které tyto rukopisy studují a snaží se určit jejich dobu vzniku a přesnost opisu. Všechny moderní překlady přihlížejí k výsledkům práce odborníků v této oblasti a k poznatkům, ke kterým dospěli. To nebylo možné v dřívějších dobách, protože archeologie, kulturní antropologie a věda nebyly natolik rozvinuty. Dnes však díky použití rozvinutých technologií a postupů při jejich

¹¹ Do dnešních dnů je dochováno více než 5300 různých rukopisů NZ nebo jejich částí psaných v řečtině (počet nadále roste). Připočteme-li kopie latinské Vulgáty – cca 10.000, a kopie do dalších jazyků (např. Syrština, Koptština, Arménština, Etiopština...), dostáváme číslo přesahující 24.000. (dle *N.T. Ancient Manuscripts* [online]; dostupné z WWW: <<http://biblefacts.org/history/oldtext.html>>)

¹² TICHÝ, Ladislav. tamtéž str. 37

zpracování došlo k nebývalému pokroku. To je rovněž důvod, proč můžeme modernější překlady považovat v některých ohledech za přesnější, a proč se v těchto překladech objevuje mnoho poznámek k veršům s různočtením.

2 Teorie překladu - přístupy

2.1 Část A – Podle metody

BIBLE byla tedy původně napsána ve starověké hebrejštině, aramejštině a řečtině. A protože je málo těch, kdo dnes ovládají tyto jazyky a mohou v nich číst Písmo přímo, je většina lidí odkázána na překlad. K vytvoření překladu však nestačí jen mít zdrojový text a dobrý slovník. Nestačí převádět text slovo po slovu z jednoho jazyku do druhého. Tak by vznikl překlad jednak nepřesný a jednak nesrozumitelný. Jazyk totiž není jen o slovech (slovní zásobě), ale rovněž o vztazích mezi nimi a myšlenkově nad nimi, tj. někdy slovo nebo skupina slov má přenesený, nikoli doslovný význam. Slovům dává také jejich význam celková mluvnická a literární stavba textu. Je nezbytné připustit, že každý jazyk má svého „ducha“, že má svou vlastní zvláštní povahu (rozsah slovní zásoby, větnou stavbu, slovní pořádek vět, frází, slov atd.), různé spojovací výrazy a techniky ke spojení vět, své vlastní ukazatele a nástroje ke zvýraznění řeči, idiomy, úsloví, různé typy či formy básní, písní apod.¹³ Také kulturní zaměření národa často ovlivňuje jazyk (zejména pak idiomatická spojení, fráze, úsloví, apod.) – Židé jako národ pastýřů a zemědělců používají hojně obrazné řeči spojené s těmito oblastmi každodenního života. Dnešní čtenář západní společnosti, ovlivněné rozvinutou technikou a moderními technologiemi, nemusí dobře rozpoznat a pochopit jejich řeč a myšlení. Překladatel proto musí respektovat tuto skutečnost a využít možností cílového jazyka na nejvyšší možnou míru. Není správné „předělávat“ cílový jazyk podle jazyka původního. Eugene Nida, lingvista a průkopník v rozvoji překladatelského přístupu funkční ekvivalence při překládání Bible, uvádí zcela neúspěšný příklad, kdy jeden misionář v latinské Americe trval na pokusu používat trpný rod, ačkoli jazyk země tento gramatický jev ani jemu podobný vůbec nezná.¹⁴ Proto dobrý překladatel nebo překladatelský tým nevnučuje cílovému jazyku formální strukturu originálu, nýbrž je připraven použít všechny jazykové prostředky cílového jazyka a někdy i přistoupit k

¹³ NIDA, Eugene A.; TABER, Charles R. *The Theory and Practice of Translation*. str. 3, 4.

¹⁴ tamtéž, str. 4

určitým formálním změnám, aby předal poselství v charakteristické struktuře cílového jazyka. Zvláště u překladů Bible je určitým specifíkem to, že v textu existují místa záměrně víceznačná. Nesnadným úkolem pro překladatele je potom zachovat tuto víceznačnost.

Další skutečností je, že na světě asi neexistují dva jazyky, které by si po všech stránkách – lexikální, gramatické i syntaktické, byly navlas podobny. Každý jazyk má své vlastní vyjadřovací možnosti. Profesor Jan Heller říká, že „čím vzdálenější jsou si dva jazyky, tím obtížnější je překlad z jednoho do druhého“¹⁵. Vytvořit dobrý překlad je tedy mnohem složitější věc, než si možná mnozí uvědomují. Profesor Pokorný k tomuto poznamenává:

„Při překládání Bible nestačí znát jen oba jazyky - vysílající (z něhož překládáme) a přijímací (do něhož překládáme) a převádět text slovo po slovu. Vznikl by nejen nepěkný, ale i nepřesný překlad. ... Jazyky nemají slova, která by si beze zbytku odpovídala a přesný význam je třeba určit podle souvislosti. Navíc jazyk nejsou jen slova, ale celá mluvnická a literární stavba textu. Překlad je proto složitým úkonem a má-li být dobrý, musíme vědomě pracovat s jakousi nad-gramatikou, která vyjadřuje společné rysy různých mluvnických struktur obou zúčastněných jazyků.

Kromě základního převodu je tedy také nutné přizpůsobit se struktuře přijímacího jazyka natolik, aby překlad byl srozumitelný. ... Profesionální stránka překládání Bible nemůže být nahrazena zbožností, ale k dobrému překladu Bible je třeba vedle znalostí jazyků, historie, teologie a vědy o překládání (translatologie) také upřímné víry. I její nedostatek se bezprostředně pozná na úrovni a ohlasu nového překladu.“¹⁶

Proto se dnes většina odborníků na překlady Písma shoduje v názoru, že k vytvoření dobrého překladu je zapotřebí těchto faktorů:

¹⁵ HELLER, Jan. Hlubinné vrty. Nakladatelství Kalich, 2008, str. 87

¹⁶ POKORNÝ, Petr, *Bulletin ČBS 1994*, č. 2 (dostupné též z WWW:

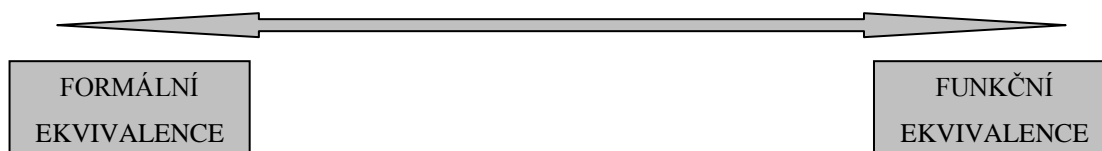
<<http://www.dumbible.cz/web/cs/informace/clanky/clanek/jak-prekladat-bibli>>)

- výborná znalost zdrojového jazyka (hebrejščina, aramejščina, řečtina), která je schopna vnímat jazykové nuance zdrojového textu. V tomto bodu je zahrnuta také znalost dobového pozadí, kultury a geografie, pokud to je jen možné.
- velmi dobrou vyjadřovací schopnost v jazyku cílovém k přesnému vyjádření různých prvků poselství – faktuálnímu, emočnímu, apod.

Nida rovněž říká:

„...překlad Bible musí poskytnout nejen informace, kterým lidé musejí porozumět, nýbrž musí podat poselství takovým způsobem, aby lidé pocítili jejich důležitost (expresivní prvek v komunikaci) a poté na ně mohli odpovědět konáním (imperativní funkce).“¹⁷

Jinými slovy, překlad by měl reprodukovat poselství z původního jazyka do jazyka cílového tím nejbližším a nejpřirozenějším způsobem, a to z hlediska jak významu poselství, tak i stylu, jakým je podáno. To však již z výše zmiňovaných skutečností o jazyku není vůbec snadné. Překladatel proto vždy bude svým způsobem hledat rovnováhu a bojovat o ni mezi těmito dvěma aspekty. I první překladatelé biblické zvěsti – překladatelé Septuaginty – s tímto bojovali. Proto se biblické překlady dají určitým způsobem roztrždit na ose podle dvou pólů, podle toho, na který aspekt překladatel či překladatelé položili větší důraz:

2.1.1 Formální ekvivalence

Tato metoda, která je v kruzích laické veřejnosti spíše známa pod pojmem *doslovný překlad*, se vyznačuje tím, že do značné míry kopíruje sémanticko-syntaktickou strukturu originálu. Překlad, kde převažuje tato metoda se zdá přesnější, protože se více drží slovníku a gramatiky zdrojového jazyka. Tím se ale připravuje o

¹⁷ NIDA, Eugene A.; TABER, Charles R. *The Theory and Practice of Translation*. str. 24; překlad Oto Hermann.

možnost provést dobře druhý nezbytný krok překladu: vyjádřit souhrnný význam těchto prostředků v cílovém jazyce.¹⁸

Jinými slovy, text tíhnoucí k metodě formální ekvivalence určitým způsobem formuje struktura a styl původního jazyka. Proto takovýto překlad může být sice přesnější či doslovnější v používání termínů a slov, slovosledu a struktury vět, nicméně jazyk cílový je často do jisté míry upjatý, nepřirozený, věty a souvětí dlouhá a tak méně snadná k porozumění. Slova a termíny rovněž mohou být pro nezasvěceného a v biblickém textu nezkušeného čtenáře obtížná k porozumění, nebo dokonce nesrozumitelná. Překlady pořízené v duchu této metody jsou vhodné pro studium a pro čtenáře již s určitou zkušeností s biblickým textem a terminologií, který je obeznámen rovněž s dobovým pozadím, v němž spis vznikl, apod.

Je dobré poznamenat, že velká část překladů (nejen českých), které vznikly před rokem 1900, spadají do této kategorie „doslovných“ překladů.

2.1.2 Funkční ekvivalence

Tato metoda, dříve nazývaná dynamickou ekvivalencí (tak ji původně nazval její průkopník Eugene Nida), je známa spíše pod pojmem *volný překlad*. Slovíčko *volný* zde je však často nesprávně vnímáno. Volnost zde neznamena to, že si v takovémto případě dobrý překladatel překládá co jej napadne, nýbrž to, že překladatel neklade důraz na přesný, doslovný (otrocký) překlad slov a slovosledu, ale překládá myšlenku za myšlenku, význam za význam. Jeho soustředění není zacíleno na jednotlivá slova či jednotlivé výrazy, ale spíše na celý odstavec či část textu. Jde mu o to předat myšlenku, předat to, co chtěl pisatel sdělit, a to jazykem, který je posluchači či čtenáři v cílovém jazyce nejbližší. Tyto myšlenky se pak usiluje reprodukovat co nejpřesněji a za použití co možná nejmenšího počtu dalších slov, která nelze v originále najít, ale která jsou nutná pro přesné vyjádření významu (tomuto „vkládání“ dodatečných slov se nevyhnou ani překlady ve formální ekvivalenci). Nicméně jde-li o přesnost překladu, bude tu existovat větší nebezpečí než u metody formální ekvivalence, že se překladatel nechá

¹⁸ HEDÁNEK, Jiří. *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*. Str.7. Přednáška pro pražský lingvistický kroužek ze dne 30. května 2005

unést přílišnou kreativitou a do textu vloží význam, jenž původní text neobsahuje, poněvadž překladatel dnes nemůže komunikovat s autorem jinak, než pomocí textu a prostřednictvím dobré znalosti dobového pozadí. Je také určitě snazší, vžít se do pozice pisatele než adresáta zvěsti, tj. snáze se ztotožnit s autorem než s adresátem (mnohdy víme více o autorech, než o adresátech spisu).

Může se sice zdát, že tento přístup je pro překladatele snazší, ale je to jen zdání. Překladatel musí hledat ekvivalenci na všech úrovních jazykového projevu, tj. od jednotlivých slov, obrátů a vět až po text jako celek. Výhodou je však uhlazený, srozumitelný text, který odráží sémantickou-syntaktickou strukturu cílového jazyka.

Překlad se proto vyznačuje snazší srozumitelností, jednodušší slovní zásobou vhodnou pro „nezkušeného“ čtenáře biblického textu. Text se rovněž vyznačuje spíše kratšími větami, než dlouhými souvětími. Je proto vhodný tam, kde se biblický text předčítá. Při předčítání textu „doslovného překladu“, který obsahuje dlouhá a složitá souvětí, se musí čtenář či posluchač velmi soustředit, aby mu neunikly detaily. Čtenář má oproti posluchači tu výhodu, že se v textu může vrátit a znovu si ho přečíst.

Překlady s přístupem funkční ekvivalence se začaly objevovat na počátku 20.století (u nás jde v evangelickém prostředí především o překlad Nového zákona od Františka Žilky), k většímu rozvoji však v této oblasti dochází až od 60. let minulého století, kdy tuto dobře promyšlenou metodu překladu rozvinul díky své zkušenosti překladatele v misijním poli svou prací Eugene Nida. Nicméně tento přístup není znám až teprve od 20. století, poněvadž i v překladech starších lze na mnoha místech tuto metodu vystopovat. Díky novodobému rozvoji tohoto přístupu se však mezi překladateli Bible bezesporu zvýšila citlivost vůči příjemcům a byly tak zohledněny i jejich potřeby.

Nutno poznamenat, že neexistuje překlad – ať novodobý či starší, který by byl na sto procent formálně ekvivalentní (doslovný), nebo na sto procent funkčně ekvivalentní (významový). Víceméně každý překlad je určitým kompromisem mezi těmito dvěma přístupy; a podle toho, který přístup převažuje, se jednotlivé překlady pohybují na výše zmiňované škále. Každý překlad je svým způsobem rovněž i výklad. Profesor Heller říká:

„... není možno udělat překlad, který by nebyl ani trochu výkladem. To není chyba, když je překlad výkladem, jde o to, aby byl správným výkladem a ovšem, abychom si uvědomili, že ten výklad je vázán na dobu a místo, na to, komu je určen. Nemůžeme Bibli přeložit jednou provždy. Jednou provždy je tu jenom původní text (ne samozřejmě že bychom měli originál biblického textu, dnes máme opisy opisů a z těch se překládá). Proto budeme muset znovu a znovu Bibli překládat, až se dnešní jazyk zase stane minulostí.“¹⁹

Shrnutí a srovnání hlavních rozdílů přístupu formální a funkční ekvivalence při překladu:

FORMÁLNÍ EKVIVALENCE	FUNKČNÍ EKVIVALENCE
<ul style="list-style-type: none"> • zaměřuje se na formu • klade důraz na původní jazyk • překládá to, co bylo řečeno • ponechává si mnohoznačnost • ponechává si obraznou řeč a idiomatická spojení původního textu • minimalizuje interpretační zkreslení • těžkopádnější styl cílového jazyka • nevhodná k veřejnému předčítání • vhodná k vážnému biblickému studiu 	<ul style="list-style-type: none"> • zaměřuje se na význam • klade důraz na cílový jazyk • překládá význam toho, co bylo řečeno • mnohoznačnost se může vytrácet • nahrazuje obraznou řeč a idiomy známé v cílovém jazyku • dává prostor k interpretačnímu zkreslení • přirozený styl cílového jazyka • vhodná pro veřejná předčítání • vhodná pro misijní účely

2.1.3 Parafráze

Některé Bible jsou označovány jako parafráze. V našem jazykovém prostředí jde především o *Slovo na cestu*²⁰ (dále jen SNC) (v anglofonním prostředí *the Living Bible; The Message: The Bible in Contemporary Language*). Jsou to velice „volné“ překlady, pokud je lze ještě vůbec za překlad v pravém slova smyslu považovat. Někdy nemusí jít vůbec ani o překlad z původních jazyků, ale o převedení a převyprávění jiného již pořízeného překladu do cílového jazyka (u SNC tomu tak nebylo, bylo překládáno z původních jazyků!).

¹⁹ „Rozhovor s profesorem J. Hellerem o překladech Bible“ – Prof. ThDr. Janem Hellerem schválený přepis rozhovoru Pavla Šímy z Českého rozhlasu ze dne 29. 10. 1998 v Praze

²⁰ V letech 1995-2004 vycházelo SNC též v sešitovém vydání pod názvem *Průvodce životem*

Často jde spíše o dílo jednotlivce než překladatelského týmu a ve skutečnosti jde o přeformulování zvěsti. Takovýto počin může být někdy až příliš odvážný a autor se mnohdy nevyhne tomu, že promítne svůj vlastní názor na to, co by mohl původní text znamenat. Je tu rovněž nebezpečí, že některé informace vypustí nebo zamlží. Autoři takovýchto překladů však svou práci zaměřují s ohledem na konkrétní cílové skupiny (děti, minoritní skupiny, lidé nevěřící, kteří Bibli nikdy nečetli, apod.) a nesnaží se skrývat tento svůj záměr přiblížit této své cílové skupině biblickou zvěst co nejsnazším a nejsrozumitelnějším způsobem. Tyto „překlady“ jsou oblíbené a přitažlivé pro jejich snadnou čtivost. Té je však mnohdy dosaženo za tu cenu, že se v některých případech původní význam textu pozmění, oslabí nebo zamlží (zploští), poněvadž myšlenky původního textu upravuje a „přesazuje“ je do kulturního kontextu cílového jazyka (tzv. *transkulturatione*). Další slabou stránkou na úkor čtivosti je, že přeformulováním textu i myšlenky na místech, kde původní pisatel záměrně používá víceznačnost, nebo také tam, kde lze určité místo exegeticky vykládat více způsoby, je čtenáři dán pohled a chápání autora parafráze. Vzniká však otázka, jak zrovna autor/překladatel ví, že například ze dvou či tří možných výkladů textu je to jeho pochopení správné? V podstatě tato interpretace brání čtenáři číst původní biblický text, poněvadž se ztrácí důraz na některé teologické pojmy, které je důležité zachovat na různých místech Bible nebo i téže biblické knihy. A ačkoli se tento fakt částečně týká i přístupu funkční ekvivalence, u parafráze se projevuje mimořádně silně. Rovněž dlouhodobé používání výhradně parafráze může mít vedlejší efekt – nechut' se poselstvím Bible zaobírat důkladně a promýšlet jeho hloubky. Profesor Heller v rozhovoru pro *Katolický týdeník* (2007) k otázce volnějšího překladu řekl:

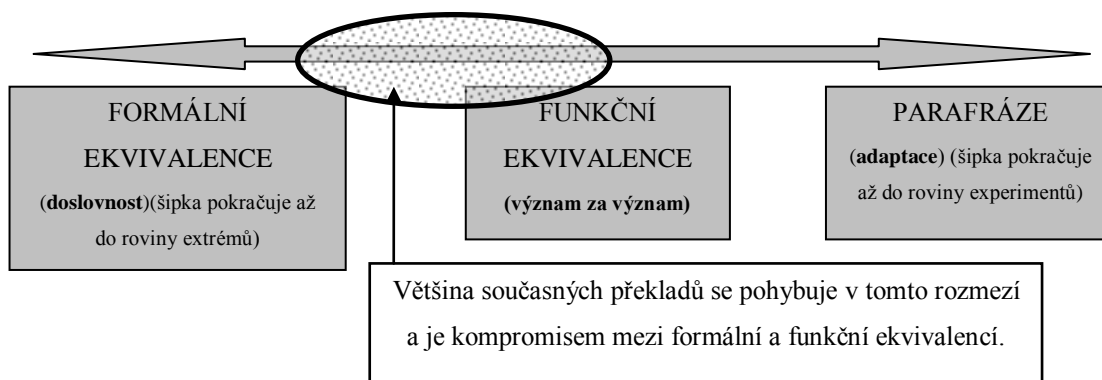
„Věc je jemnější: volný – řekněme příliš vstřícný – překlad Písma, a to kterékoliv jeho části, může vyvolat ve čtenáři pocit, že už vše zná a všemu rozumí, že tedy není třeba ptát se dál a jít do hloubky. Takový překlad pak může čtenáře ochudit o pohled do hlubin Božích tajemství.“²¹

Parafráze se vyznačuje:

²¹ HELLER, Jan v rozhovoru pro *Katolický týdeník* 21/2007: *Správně číst Písmo je práce, ne zábava* [dostupné též z WWW: <<http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=5272>>]

- velkou volností při výběru slov a výrazů
- sklonem používat hovorové prvky současného jazyka
- výrazným sklonem být interpretační
- zřetelným jazykovým stylem – soudobý jazyk, často hovorový, evokující až svérázný

Budeme-li počítat parafráze k překladům, pak graf rozlišení překladů podle metod vypadá takto:

2.1.4 Příklady

Autor této práce nezamýšlí dělat podrobné teologické, exegetické, gramatické, syntaktické či lexikální rozbory některých pasáží Písma, nýbrž chce porovnáním ukázat na různé aspekty toho či onoho přístupu při překladu a na to, jak si s tím některé překlady poradily.

Efezským 4,11-15

BKR	ČEP	Bible21	ČSP	SNC
11 A onť dal některé zajisté apoštoly, některé pak proroky, jiné pak evangelisty, jiné pak pastýře a učitele, 12 pro spořádání svatých, k dílu služebnosti, pro vzdělání těla	11 A toto jsou jeho dary: jedny povolal za apoštoly, jiné za proroky, jiné za zvěstovatele evangelia, jiné za pastýře a učitele, 12 aby své vyvolené dokonale připravil k dílu služby - k budování Kristova	11 To on rozdál své dary - apoštoly, proroky, evangelisty, pastýře a učitele - 12 pro přípravu svatých k dílu služby, aby se Kristovo tělo budovalo, 13 abychom	11 A on dal jedny apoštoly, jiné proroky, některé evangelisty, jiné pastýře a učitele, 12 aby připravili svaté k dílu služby, k vybudování těla Kristova, 13 dokud nedospějeme	11 Tak jsme se někteří stali apoštoly, jiní dostali dar výřečnosti; někdo má schopnost úspěšně získávat lidi pro Krista, další umí pečovat o jejich potřeby, tak jako se pastýř stará o své ovce, a jiný zase

Kristova, 13 až bychom se sběhli všichni v jednotu víry a známosti Syna Božího, v muže dokonalého, v míru postavy plného věku Kristova, 14 abychom již více nebyli děti, zmítající se a točící každým větrem učení v neustavičnosti lidské, v chytrosti k oklamávání Istivému; 15 Ale upřímě se majíce v lásce, rostme v toho všelíjak, kterýž jest hlava, [totíž v] Krista.	těla, 13 až bychom všichni dosáhli jednoty víry a poznání Syna Božího, a tak dorostli zralého lidství, měřeno mírou Kristovy plnosti. 14 Pak už nebudeme nedospělí, nebudeme zmítáni a unášeni závanem kdejakého učení - lidskou falší, chytráctvím a Istivým sváděním k bludu. 15 Budme pravdiví v lásce, ať ve všem dorůstáme v Krista. On je hlava,	nakonec všichni dospěli k jednotě víry a poznání Božího Syna, k dokonalému lidství, k plné míře Kristovy dospělosti. 14 Nesmíme proto nadále zůstat nemluvnaty zmítanými a unášenými kdejakým poryvem učení, lidskou prohnaností a vychytralým sváděním k bludu. 15 Místo toho máme mluvit pravdu v lásce a v každém ohledu růst v Krista, který je hlavou.	všichni k jednotě víry a plného poznání Syna Božího, v dospělého muže, v míru postavy Kristovy plnosti, 14 abychom již více nebyli <i>jako</i> děti, zmítání vlnami a hnání každým větrem učení v lidské nestálosti, v chytráctví k nastražené cestě bludu, 15 nýbrž <i>abychom</i> byli pravdiví v lásce a rostli všemi způsoby v toho, který je hlavou, v Krista.	dovede dobře vyučovat. 12 Jejich úkolem je připravovat věřící ke službě, aby církev zdravě prospívala, 13 abychom ve své víře a vztahu k Božímu Synu postupně dosáhli stejně úrovně, plné lidské zralosti, dokonalého naplnění Kristem. 14 Pak už nebudeme jako malé děti podléhat kdejakému módnímu názoru svého okolí, jeho falši a prohnaným svodům. 15 Místo toho se budeme vždy s láskou držet pravdy, opravdově mluvit, jednat a žít a tak budeme stále podobnější Kristu, který je naší hlavou.
---	---	---	--	--

U **Bible kralické** (BKR) si můžeme všimnout nejen archaického textu, který se dnes již nepoužívá (např. používání velkého množství přechodníků, kterým se dnešní čeština vyhýbá), ale rovněž struktury kopírující řecký text. Tuto pasáž tvoří dvě souvětí (pokud považujeme středník ve verši 14 za tečku), slovosled působí trochu neohrabaně – například pro přednes, kdy posluchači nemají před očima tento text, je naprosto nevhodný i přesto, že na škále přístupu se blíží spíše k „doslovnému“ překladu.

Tento NZ text je v **Českém ekumenickém překladu (ČEP)** předán již v soudobém jazyku, slovosled a struktura věty je mnohem srozumitelnější a přirozenější. Pasáž už je rozdělena do tří souvětí.

Bible21 (Bible: překlad 21. století) – text rovněž srozumitelný, ve verši 12 je použit oproti ostatním překladům trpný rod. Pasáž také rozdělena do tří souvětí.

Český studijní překlad (ČSP) – je překladem, který lze na škále přístupů umístit nejvíce vlevo, tedy k „nejdoslovnějším“. Pasáž tvoří jedno dlouhé souvětí, pochopení textu je proto opět na první čtení nesnadné. Je to studijní text, který je nevhodný k veřejnému předčítání či přednesu.

V parafrázovaném překladu **Slova na cestu** vidíme už volnější použití gramatiky vůči originálu (např. ve verši 11 je použita 1. osoba plurálu, zatímco ostatní překlady používají ve shodě s originálem 3. osobu plurálu), doplňování textu o další slova k osvětlení nad původní text (např. 11. verš má celkem 38 slov; ČEP = 21; ČSP = 13; Bible21 = 11; BKR = 17). Celá pasáž rozdělena na 6 souvětí (pokud považujeme středník ve verši 11 za tečku). Ačkoli nejde o srovnávání teologické stránky této pasáže v jednotlivých překladech, můžeme si všimnout u parafráze **Slova na cestu** (SNC), jak může dojít k posunu významu některých slov – ve verši 11 všechny ostatní překlady používají slova „proroky“, SNC však opisuje toto slovo „jiní dostali dar výřečnosti“. Vezmeme-li v potaz biblický význam proroka, opis použitý v SNC dává výpovědi jinou teologickou hodnotu.

Matouš 6,3

BKR	ČEP	Bible21	ČSP	SNC
Ale ty když almužnu dáváš, nechť neví levice tvá, co činí pravice tvá,	Když ty prokazuješ dobrodiní, ať neví tvá levice, co činí pravice,	Raději, když dáváš chudým, ať tvá levice neví, co dělá pravice.	Ale když ty dáváš almužnu, ať tvá levice nepozná, co činí pravice,	Když ty někomu pomůžeš, udělej to nenápadně.

Zde vidíme, že ačkoli jsou jednotlivé překlady ve volbě slov, slovosledu a větné stavbě odlišné, každý vyjadřuje stejný Ježíšův záměr. Můžeme si rovněž povšimnout, jak se v tomto verši první čtyři překlady přiklánějí k doslovnému překladu (formální ekvivalenci), parafráze SNC však nyní jako jediná zjevuje zřetelně funkční ekvivalenci.

Jakub 5,11

BKR	ČEP	Bible21	ČSP	SNC
Aj, blahoslavíme ty trpělivé. O trpělivosti Jobově slyšeli jste, a dokonání Páně viděli jste; nebo velmi jest milosrdný Pán a lítostivý.	Hle, 'blahoslavíme ty, kteří vytrvali'. Slyšeli jste o vytrvalosti Jobově a víte, k čemu ho Pán nakonec přivedl. Vždyť 'Pán je plný soucitu a slitování'.	Víte, že říkáme: "Blaze těm, kteří vytrvali." Slyšeli jste o Jobově vytrvalosti a viděli jste, co pro něj nakonec Pán připravil, vždyť "Hospodin je nanejvýš milosrdný a soucitný."	Hle, blahoslavíme ty, kteří vytrvali. Slyšeli jste o Jobově vytrvalosti a viděli jste, jaký konec <i>mu</i> Pán <i>připravil</i> . Neboť Pán je velmi soucitný a milostivý.	Vážíme si těch, kteří vydrželi. Slyšeli jste o Jobově trpělivosti a vzpomeňte si, jak Bůh nakonec jeho utrpení obrátil k dobrému. Vidíte, jak je Pán plný soucitu a slitování.

Zde vidíme na textu kralického překladu, jak se může v jiné době posunout význam slova. Slovo „lítostivý“ má dnes úplně jinou konotaci než před čtyřmi stoletími. Profesor Heller ke kralickému překladu říká:

„...každý překlad je nějakým způsobem poznamenán dobou, kdy vznikl a účelem proč vznikl. Kralická je klasická, ale mladí lidé ji už málo rozumějí. Je relativně přesná, ale dnešní lidé si už leckdy pod těmi slovy, kterých kraličtí užívali nedovedou nic představit. Třeba co to je *měhoděk*, nebo *dvamecítma*. Některá slova úplně změnila význam: *nesměli se otázat* neznámá, že to měli zakázáno, ale že se neosmělili otázat se. Kralická Bible, na svou dobu výborná, se nám vlivem vývoje jazyka vzdálila. Každý překlad je ovšem určitým způsobem výklad a to proto, že v každé řeči se ve slovíčku vybavují jiné souvislosti, odborně jiné konotace.“²²

Marek 2,19 – synové ženichovi (tučná a podtržená zvýraznění přidána)

BKR	ČEP	Bible21
I řekl jim Ježíš: Kterakž mohou synové ženichovi postiti se, když	Ježíš jim řekl: "Mohou se hosté na svatbě postit, když je ženich s	Ježíš jim odpověděl: "Mohou se ženichovi přátelé postit, dokud je

²² „Rozhovor s profesorem J. Hellerem o překladech Bible“ – Prof. ThDr. Janem Hellerem schválený přepis rozhovoru Pavla Šímy z Českého rozhlasu ze dne 29. 10. 1998 v Praze

jest s nimi ženich? Dokudž mají s sebou ženicha, nemohou se postit.	nimi? Pokud mají ženicha mezi sebou, nemohou se postit.	ženich ještě s nimi? Dokud mají ženicha u sebe, nemohou se postit.
ČSP	ČJB	SNC
Ježíš jim řekl: "Mohou se <u>ženichovi přátelé</u> postit, když je ženich s nimi? Dokud mají ženicha s sebou, nemohou se postit.	Ježíš jim řekl: „Což se mohou <u>ženichovi druhové</u> postit, dokud je s nimi ženich? Dokud mají ženicha s sebou, postit se nemohou.	Nato jim Ježíš řekl: "Cožpak <u>ženichovi přátelé</u> odmítají na svatbě jídlo, když je ženich mezi nimi? To se přece radují, ...

Zde opět vidíme na textu kralického překladu, jak může určité slovo nebo obrat posunout význam textu. Fráze „synové ženichovi“ může vyvolat u nezkušeného čtenáře otázku: Jak to, že ženich už má syny?

Příslaví 19,1

BKR	ČEP	Bible21
Lepší jest chudý, jenž chodí v upřímnosti své, nežli převrácený [ve] rtech svých, kterýž jest blázen.	Lepší je chudák žijící bezúhonně než falešník a k tomu hlupák.	Lepší chudý poctivec než prolhaný pitomec.
ČSP	ČJB	SNC
Lepší <i>je</i> chudý, který žije bezúhonně, nežli <i>ten, kdo má</i> proradné rty a je hlupák.	Lepší je chudák, jenž si vede poctivě, než muž záludných rtů, jenž je pouhý hlupák.	Lépe je být chudý, ale bezúhonný, než bohatý a žijící nepoctivě.

K tomuto verši říká biblický překladatel Jiří Hedánek:

„NBK [= Bible21; pozn. autora této práce] svou sugestivní proverbskální formou budí dojem, že je navíc i doslovnější než ČSP, ale není. ČSP přesněji sleduje strukturu hebrejského verše, ovšem chybí jí údernost lakonické formy. ČSP sděluje přesněji významy jednotlivých slov, které spojuje gramatickými formami podobných funkcí jako v originále. Naproti tomu NBK lépe vyjadřuje vyznění verše jako celku (včetně rytmické formy) a patrně i to, jak toto přísloví mohlo působit na původního příjemce.“²³

Parafrázovaná SNC je v první části srozumitelná a funkčně ekvivalentní k původnímu textu, nicméně ve druhé se informace opět posouvá za hranice původního významu, kde se nemluví o bohatci žijícím nepoctivě.

²³ HEDÁNEK, Jiří. *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*. Str.8. Přednáška pro pražský lingvistický kroužek ze dne 30. května 2005

2.2 Část B – Podle účelu (stylu)

Nida říká, že když lidé kladou otázku „Je tento překlad správný?“, že je naprosto nutná ještě další otázka: „Pro koho?“²⁴ Překladaelé Písma při rozhodování, kterou metodu při překladu zvolí, nebo ke které se budou více přiklánět, berou v potaz cílovou skupinu, pro níž překlad pořizují. Podle ní totiž určují účel, kterému bude jejich práce sloužit. A podle účelu si také určují, kterou metodu překladu při své práci zvolí. Lidé jsou různí a to, jak rozumí témuž textu, může být také různé. Určitě bude týž text například z kralického překladu Bible jinak vnímat věřící člověk, který je již obeznámen s biblickou řečí, terminologií a jejími příběhy, a jinak člověk, který otevírá Bibli poprvé a sám, bez dřívější zkušenosti s biblickým textem a bez jakékoliv jeho znalosti. Proto je to povětšinou styl, který rozhoduje o tom, jestli daný překlad lidé přijmou či zavrhnou. Hlavní otázkou je zde zřejmě čtivost. U té hraje roli nejen délka vět a souvětí, ale také volba slov, rytmus a tok textu.

Někteří věřící namítají, že je to přece Duch svatý, který člověka uvádí „do veškeré pravdy“ (J 16,13), a že věci Božího ducha je nutno posuzovat duchovně (1 K 1,14). Ano, je to pravda, bez otevřenosti vlivu Ducha svatého nelze správně porozumět Boží zvěsti. Nicméně je to právě úkol překladatele, který biblickou zvěst musí předat přesným a srozumitelným způsobem. Vždyť tentýž Pavel (i další pisatelé) kladl důraz na to, aby Boží zvěst byla takto předávána (1 K 14. kap.). Také Septuaginta vzniká s podobným záměrem – židé žijící v diaspoře a vzdálení jak svému původnímu jazyku, tak již tehdy „posvátnému“ hebrejskému textu, potřebovali zvěst v jazyku, kterým každý den mluvili a používali.

Autor této práce vnímá čtyři základní typy biblických překladů podle účelu:

- studijní
- liturgický
- běžný²⁵
- zvláštní (speciální)

²⁴ NIDA, Eugene A.; TABER, Charles R. *The Theory and Practice of Translation*. str. 1.

²⁵ prof. Jan Heller tento typ nazývá *misijní*

2.2.1 Studijní překlad

Styl **studijní**, který je většinou překládán metodou formální ekvivalence, z níž podle charakteru vyplývá, že text je hutný a „těžký“ pro používání biblické terminologie (např. *smírcí obětí, pokání, spasení, posvěcení, ospravedlnění, obětování*) a zachovávání idiomatických spojení a obrátů vlastní původním jazykům (např. *střevo smilování* – centrum pocitů a náklonností; *obdržet brány* – dobýt město; *vyrazit, zlámat zuby* – učinit bezmocným; apod.). Po formální stránce se však blíží svou konkordantností a svou podobou původnímu textu. Slova nutná ke správnému vyjádření v cílovém jazyku, která původní text neobsahuje, zvýrazňuje nejčastěji kurzívou. Cílovou skupinou jsou ti, kdo se biblí již nějakou dobu zabývají a mají určitou míru znalostí a vhledu. A ačkoli většinou neobsahují dodatečné nadpisy perikop, což je u běžných překladů obvyklé, obsahují studijní překlady velmi bohatý poznámkový aparát, textové poznámky a značky s různočtením. Z tohoto důvodu je takovýto text „nevzhledný“ a plný různých značek a odkazů. To je určitě pro nezkušeného čtenáře matoucí a odrazující.

Výhodou však je, že takovýto překlad je víceméně neutrální ve vztahu k interpretaci a text si rovněž ponechává mnohoznačnější záměr. Ačkoli to není vždy možné, poněvadž každý překlad je svým způsobem také již výklad, přece jenom příklon k původnímu textu po formální stránce nedovoluje široký interpretační rámec a nesnaží se tak „rozhodovat“ za čtenáře nebo vykladače.

2.2.2 Liturgický překlad

Styl **liturgický** je jakýmsi přechodem mezi stylem studijním a běžným. Charakteristikou tohoto stylu je, že text musí být srozumitelnější, poněvadž je především předcítán a určen k veřejným bohoslužbám. Kromě srozumitelnosti je však také důležité, aby byl jazyk vznešený, kultivovaný a důstojný, vhodný pro liturgii, zejména tradičních a ortodoxních církví. U liturgického překladu se rovněž běžně nepoužívají poznámkový aparát s různočtením, textové poznámky, odkazy apod. Na druhou stranu je kladem velký důraz na poetičnost a estetičnost vyjádření.

V českém jazykovém prostředí je tento styl zastoupen zatím pouze v katolické církvi tzv. *Bognerovým překladem*, jehož Nový zákon úzce navazuje na překlad profesora O. Petru. V současnosti se k tisku připravuje nový, oficiální

katolický liturgický překlad, který bude použit v platných bohoslužebných knihách. V kompletním vydání ponese název *Český katolický překlad* (ČKP) a bude to revize a dokončení překladu Václava Bognera, který přeložil celý NZ a část SZ.

Autor je přesvědčen, že u překladů v tomto stylu je slabou stránkou to, že se může tu a tam překlad odklánět od původního textu a přiklánět se více k dogmatice a teologii církve, pro níž je takovýto liturgický překlad pořízen, poněvadž překladatel „musí ctít“ zásady církevní tradice, církevních autorit, dogmatiku své denominace a popřípadě další zásady (u katolické církve např. přizpůsobení se latinskému liturgickému textu; schválení konferencí biskupů, apod.).

2.2.3 Běžný překlad

Překlady ve stylu **běžném** jsou takové, které metodou překladu z větší části zasahují do přístupu funkční ekvivalence. Překladatelé tedy mají větší svobodu při volbě slov a k vyjádření významu. Nejsou natolik „svázaní“ terminologií a konkordantností a zvěst přinášejí svěžím, aktuálním jazykem doby. Text je většinou graficky přehledný, obsahuje nadpisy perikop a překlad je často opatřen bohatým poznámkovým aparátem, který je zaměřen spíše na osvětlující poznámky (vznik spisu; dobové pozadí, dobové váhy a míry; mapy a komentáře; upozornění na různé nuance v textu, které cílový jazyk nedokáže vyjádřit, apod.). Tento poznámkový aparát je potud dobrý, pokud čtenáři „nevnučuje“ teologické a dogmatické názory ovlivňující jeho předporozumění. Tyto překlady patří k nejoblíbenějším a nejrozšířenějším. Nespornou výhodou je, že nezkušeného čtenáře srozumitelným a jasným způsobem uvádějí do „světa bible“.

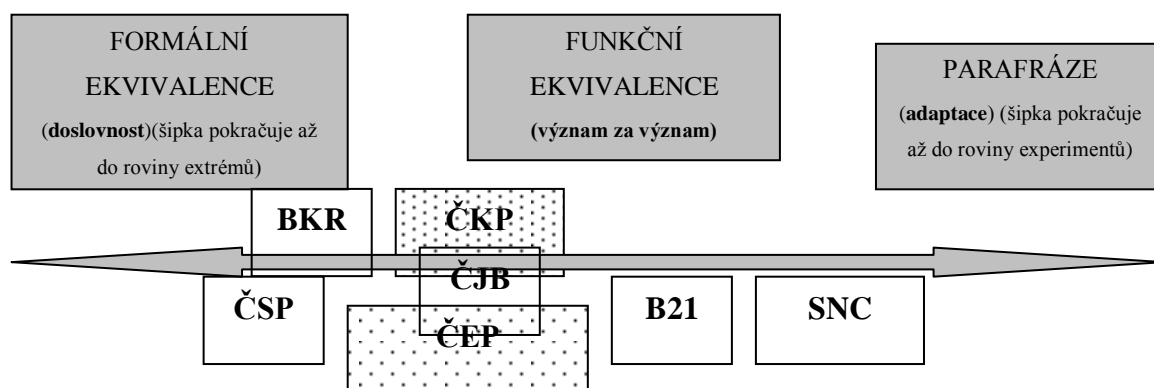
2.2.4 Speciální (zvláštní) překlad

K **speciálním** překladům patří ty, které jsou určeny zvláštní skupině příjemců (např. děti; různé národy a etnika, jejichž jazyk není s to odrážet běžné jazykové kategorie²⁶, apod.). Překladatelé musejí počítat se všemi aspekty cílové skupiny –

²⁶ Např. v květnu 2007 byla vydána poprvé Bible v kriolském jazyku australských aboriginců, který nemá všechny jazykové ekvivalenty jako indoevropské jazyky. Práce trvala 27 let, podílelo se celkem 100 překladatelů, pro něž největší výzvou bylo, že museli překládat nikoli doslovně, ale na kulturním pozadí, aby zvěst zasadili do kontextu vnímání původních obyvatel. Např. k vyjádření emocí

chápaní, vnímání, rozsah slovní zásoby a skladba vět, apod. Do této skupiny většinou patří parafrázované překlady. Nemusí tomu však být vždy. Překlad se nicméně musí do značné míry přizpůsobit cílové skupině.

Podíváme-li se na pomyslnou přímku grafu rozlišení překladů podle metod z hlediska účelu, budou současné české nejpoužívanější kompletní překlady Bible zařazeny asi takto:

ČSP – Český studijní překlad

BKR – Bible kralická

ČEP – Český ekumenický překlad

ČJB – Česká Jeruzalémská bible

ČKP – Český katolický překlad (tzv. Bognerův)

B21 – Bible : překlad 21.století (dříve též známá jako NBK)

SNC – Slovo na cestu (SZ znám v sešitovém vydání pod názvem *Průvodce životem*)

Širší rozpětí u ČEPu je způsobeno tím, že metoda i styl SZ se liší od NZ (SZ = kompromis mezi formální a funkční ekvivalencí; NZ = funkční ekvivalence). U SNC je rovněž širší rozpětí, poněvadž na některých místech se přiklání k funkční ekvivalenci, na některých je text silně volný a interpretační.

nepoužívají slovo *srdce*, ale *vnitřnosti*; takže verš „milovat Boha celým srdcem“ zní „milovat Boha všemi vnitřnostmi“. [cit. 2010-03-01] Dostupné z WWW: <<http://www.kriol.info/>>

2.2.5 Příklady

Jeremiáš 15, 16

Studijní	Liturgický	Běžný	Speciální
Byla nalezena tvá slova a snědl jsem je. Tvé slovo mi bylo k jásovu a k radosti mého srdce, protože mě nazývá tvým jménem, Hospodine, Bože zástupů. (ČSP)	Když se našla tvá slova, byla mi pokrmem; tvé slovo se mi stalo radostí a potěšením srdce, protože mám tvé jméno, Hospodine zástupů! (ČKP; Bognerův překlad)	Jakmile se objevila tvá slova, pozřel jsem je. Tvá slova mi byla veselím a radostí srdce. Nazývají mě tvým jménem, Hospodine, Bože zástupů. (ČEP) Jakmile tvá slova přišla, ihned jsem je sněd, tvá slova mě potěšila, vnesla radost do srdce, Hospodine, Bože zástupů, patřím přece tobě! (Bible21)	Tvá slova jsou potravou pro mou duši. Přináší mi radost a útěchu, neboť náležím jedině tobě, všemocný Bože. (SNC)

Žalm 130

Studijní	Liturgický
Z hlubin k tobě volám, Hospodine! Panovníku, vyslyš můj hlas! Kéž jsou tvé uši pozorné k mým úpěnlivým prosbám! Pokud budeš hledět na nepravosti, Panovníku Hospodine, kdo obstojí? Ale u tebe je odpuštění – proto vzbuzuješ bázeň. Očekávám na Hospodina, očekává duše má, čekám na jeho slovo. Má duše vyhlíží Panovníka víc než strážní jitro, víc než strážní jitro. Čekej, Izraeli, na Hospodina, vždyť u Hospodina je milosrdenství, hojné je u něho vykoupení. On vykoupí Izrael ze všech jeho nepravostí. (ČSP) Z hlubokosti volám k tobě, Hospodine. Pane, vyslyš hlas můj, nakloň uši svých k hlasu pokorných proseb mých.	Z hlubin volám k tobě, Hospodine, Pane, vyslyš můj hlas! Tvůj sluch ať je nakloněn k mé snažné prosbě! Budeš-li uchovávat v paměti viny, Hospodine, Pane, kdo obstojí? Ale u tebe je odpuštění, abychom ti mohli v úctě sloužit. Doufám v Hospodina, duše má doufá v jeho slovo, má duše čeká na Pána více než stráž na svítání. Více než stráž na svítání ať čeká Izrael na Hospodina, neboť u Hospodina je slitování, hojné je u něho vykoupení.

<p>Budeš-li nepravosti šetřiti, Hospodine Pane, kdo ostojí? Ale u tebe <i>jest</i> odpuštění, tak aby uctivost k tobě zachována byla. Očekávám na Hospodina, očekává duše má, a ještě očekává na slovo jeho. Duše má <i>čeká</i> Pána, víc než ponocní svítání, kteříž ponocují až do jitra. Očekávejž, Izraeli, na Hospodina; nebo u Hospodina jest milosrdenství, a hojné u něho vykoupení. Onť zajisté vykoupí Izraele ze všech nepravostí jeho. (BKR)</p>	<p>On vykoupí Izraele ze všech jeho provinění. (ČKP; Bognerův překlad)</p>
Běžný	Speciální
<p>Z hlubin bezedných tě volám, Hospodine, Panovníku, vyslyš můj hlas! Kéž tvé ucho pozorně vyslechne moje prosby, Budeš-li mít, Hospodine, na zřeteli nepravosti, kdo ob stojí, Panovníku? Ale u Tebe je odpuštění; tak vzbuzuješ bázeň. Skládám naději v Hospodina, má duše v něho naději skládá, čekám na jeho slovo. Má duše vyhlíží Panovníka víc než strážní jitro, když drží stráž k jitru. Čekej, Izraeli, na Hospodina! U Hospodina je milosrdenství, hojné je u něho vykoupení, on vykoupí Izraele ze všech jeho nepravostí. (ČEP)</p> <p>Z hlubin, Hospodine, volám tě, Pane můj, prosím vyslyš mě, k mým prosbám nakloň uši své! Budeš-li, Pane, připomínat viny, kdo, Hospodine, ob stojí? Ty jsi však plný odpuštění, aby tě lidé v úctě chovali! Spoléhám na Hospodina, spoléhám celou duší, v jeho</p>	<p>Z hluboké propasti volám, Bože, k tobě. Slyš moji modlitbu, můj ponížený hlas! Když budeš počítat naše hříchy, Bože, kdo na světě bude bez viny? Ještě že ty jednáš jinak, odpuštěním vzbuzuješ naši úctu. Svou naději skládám jenom v Hospodina, očekávám na něj, čekám s důvěrou. Ani noční hlídka nevyhlíží rozbřesk tak toužebně, jak já očekávám na Boha. Doufej, Izraeli, i ty v Hospodina, on je milosrdný, on tě zachrání. On svůj národ ze všech hříchů vykoupí. (SNC)</p>

<p>slovo skládám naději.</p> <p>Má duše Pána vyhlíží více než strážní svítání, než strážní svítání!</p> <p>V Hospodina, Izraeli, skládej naději, vždyť plný lásky je Hospodin, plný je ochoty tě vykoupit.</p> <p>On sám Izraele vykoupí ze všech jeho vin! (Bible21)</p>	
---	--

Izajáš 45, 8

Studijní	Liturgický	Běžný	Speciální
<p>Vydejte, nebesa, krůpěje shůry a z oblaků at' plyne spravedlnost. At' se otevře země a nese ovoce spásy a zároveň dá vyrůst spravedlnosti. Já, Hospodin, jsem to stvořil. (ČSP)</p>	<p>Rosu dejte nebesa shůry, oblaka spust'te déšť práva, at' se otevře země a zplodí spásu, at' spolu vyraší spravedlnost! (ČKP; Bognerův překlad)</p>	<p>Nebesa, vydejte krůpěje shůry, at' kane z oblaků spravedlnost, necht' se otevře země a urodí se spása a spravedlnost vyraší s ní. (ČEP)</p> <p>Nebesa, sešlete shůry rosu, at' spravedlnost prší z oblaků! Otevři, se, země, at' spása vyraší, spravedlnost at' vzklíčí spolu s ní! Já Hospodin jsem to vytvořil. (Bible21)</p>	<p>Nebesa, necht' vaše oblaka přinesou déšť spravedlnosti! At' se otevře i země a jako pramen vytryskne vysvobození. At' společně vládnou, vždyť jsem je stvořil já, Hospodin. (SNC)</p>

Žalm 1,1.2

Studijní - ČSP	Speciální – Nlrv ²⁷ (1996)	český překlad ²⁸ Nlrv (1996)	Speciální - SNC
<p>1 Blahoslavený je muž, který nežije podle rady ničemů, na cestě hříšníků se nezastaví a</p>	<p>1 Blessed is the one who obeys the law of the Lord. He doesn't follow the</p>	<p>1 Blaze tomu, kdo je poslušný Hospodinovu zákonu. Nedbá rad zlých lidí.</p>	<p>1 Šťastný a Bohu vzácný je člověk, který se o životě neradí s nevěrci, nenaslouchá</p>

²⁷ Americká bible Nlrv – *The New International Reader's Version* – je zjednodušená revize známé a používané NIV. Je určena mladým čtenářům a těm, kdo mají potíže číst nebo pro něž je angličtina druhým jazykem (ve Velké Británii je známa pod názvem *New Light Bible*)

²⁸ Překlad Oto Hermann

v zasedání posměvačů neusedne, 2 ale oblíbil si Hospodinův zákon, nad jeho zákonem rozjímá ve dne i v noci.	advice of evil people. He doesn't make a habit of doing what sinners do. He doesn't join those who make fun of the Lord and his law. 2 Instead, he takes delight in the law of the Lord. He thinks about his law day and night.	Neužívá si konat to, co dělají hříšníci. Nepřipojuje se k těm, kdo si dělají legraci z Hospodina a jeho zákona. 2 Místo toho je mu radostí Hospodinův zákon. O jeho zákonu přemýšlí ve dne i v noci.	špinavostem hříšníků, nevysedává s těmi, kdo se všemu vysmívají, 2 ale miluje Boží slovo a rozvažuje o něm dnem i nocí.
--	--	---	--

2.3 Část C – Jednotlivec nebo překladatelský tým

Další nezanedbatelnou otázkou, kterou si musí překladatel položit je – chci na překladu pracovat sám nebo v překladatelském týmu? Dnes, stejně jako i v dřívějších dobách, vznikají překlady oběma způsoby. Jaké jsou hlavní výhody a nevýhody každého z nich?

Jednotlivec

Výhody	Nevýhody
<ul style="list-style-type: none"> • styl překladu je živější, s větší úderností a vlivem • daleko důslednější konkordantnost výrazů a slov • snazší pozdější revize 	<ul style="list-style-type: none"> • větší sklon k osobitosti • větší sklon k interpretačnímu zkreslení (vědomému či nevědomému) či sektářské předpojatosti • dlouhá doba vzniku (nebezpečí „zestárnutí“ jazyka překladu)

Překladatelský tým

Výhody	Nevýhody
<ul style="list-style-type: none"> • vychází ze zkušenosti a odborné znalosti většího počtu odborníků 	<ul style="list-style-type: none"> • při práci se objevuje stabilizující prvek a nutnost kompromisu mezi

<ul style="list-style-type: none"> • práce vzájemně kontrolována a ověřována • menší sklon k osobitému překladu či sektářské předpojatosti • kratší doba vzniku 	<p>jednotlivými překladateli</p> <ul style="list-style-type: none"> • sklon ke konzervativnímu přístupu a občas nevýraznost stylu • nesnadné pozdější revize překladu (nutná shoda 2/3 většiny)
--	---

V obou případech lze ještě rozdělit přístupy podle dalšího aspektu – je překladatel či tým z evangelikálního či římskokatolického prostředí, nebo je proekumenický? Tento aspekt nemá jen dopad teologický (překlad je částečně i výkladem), ale i formální. Protestantské církve vnímají kánon SZ odlišně od katolického pojetí, které je založeno na tradici (připojuje apokryfy a deuterokanonické knihy). Když odhlédneme od této formální různorodosti vnímání kánonu, největší „starost“ mnohým křesťanům dělá teologická předpojatost. A ačkoli existují některé extrémní či sektářské překlady se sklonem k zaujatosti, důrazům a odchylkám²⁹, pravdou však u moderních překladů dnešní doby zůstává, že žádný seriózní překladatel nebo tým nedovolí, aby teologické či denominační zkreslení podstatně ovlivnilo jejich práci. To co dává překladu jakousi „teologickou nálepku“ jsou spíše přidávané úvody ke knihám a poznámky než samotný text. A to také určuje, jestli věřící konkrétní verzi překladu přijme nebo odmítne.

²⁹ viz dále ukázky textů z *Překladu Nového světa* svědků Jehovových a překladu *Nového kovenantu* Jana Podmolíka v podkapitole *Neznalost zdrojového a / nebo cílového jazyka*.

3 Úskalí při překládání

Překladaelé i přesto, že mají jasný cíl ohledně účelu, metody i cílové skupiny, pro níž překlad zhotovují, stojí před dalšími obtížemi a výzvami, které s sebou překládání přináší.

3.1 Neznalost zdrojového a / nebo cílového jazyka

Již na počátku této práce bylo uvedeno, že k vytvoření dobrého překladu je nutná výborná znalost zdrojového jazyka (zejména gramatiky), která je schopna vnímat jazykové nuance zdrojového textu. Takovouto úroveň jazyka však člověk nemůže získat pouze během třech až pěti let studia na vyšší či vysoké škole teologického zaměření. Tam je určitě začátek, ale student musí ve studiu pokračovat a získávat hlubší zkušenosti s jazykem a textem. Žel dnes je stále více "odborníků na Slovo vzatých", kterým k jejich opovázlivosti překládat Písma stačí pouhá základní znalost gramatiky a některý z moderních nástrojů při práci s biblickým textem [např. počítačový program *BibleWorks*TM, nebo elektronické knihovny biblických komentářů (hlavně *Libronix*[®] s komentářovou řadou *Word Biblical Commentary*[©])]. Renomovaní a zkušení překladaelé s těmito nástroji také pracují, nicméně jejich práce není od nich odvislá.

Dalším krokem při překladu musí být rovněž dobrá znalost překladaelských pravidel a cílového jazyka, pro nás tedy češtiny. Při vytváření dobrého překladu musí překladael pracovat s jazykem na všech úrovních (hláskoslovné, morfologické, syntaktické, lexikální i frazeologické), aby vznikl co nejvhodnější funkční ekvivalent stylu původního textu. Musí také dbát, chce-li aby text byl čtivý, respektovat aktuální členění české věty, apod. Ta je nejvíce ovlivněna tzv. *interferencí* – ovlivňováním jazyka cílového jazykem originálu, a to opět v různých rovinách (pravopisné, gramatické, lexikální a frazeologické). Tomuto procesu je vystaven určitě každý překladael. U práce v překladaelském týmu je tato otázka ošetřena často tím, že překladu se účastní rovněž jazykoví odborníci a poradci.

Je s podivem, jak bez těchto znalostí někteří odvážně a opovázlivě vstupují na překladaelskou půdu a stávají se „odborníky“ (projevuje se to zejména na poli sekulárních překladů). Pro dokreslení tohoto problému se podívejme na ukázkou

extrémního, svérázného a (jak autor sám uvádí) doslovného překladu NZ. Pořídil jej, údajně z původních jazyků, Čechoaustralan a reemigrant Jan Podmolík (John Podmolik) a vyšel v roce 2000 pod názvem **Nový kovenant**³⁰:

BIBLICKÝ TEXT	NOVÝ KOVENANT	ČSP
Mt 2, 1-3	1 Ale Ježíš, jsa zplozen v Judejském Bethlechemu ve dnech krále Heroda, hle, hle, mágové přijeli od východu do Jerusalemy, 2 vykládající, Kde je ten narozený král Judů? Protože jsme viděli jeho hvězdu ve východu a přišli jsme jej uctívat. 3 Ale král Herodes uslyšev, se rozrušil a celá Jerusalema uprostřed něho.	1 Když se Ježíš narodil v judském Betlémě za dnů krále Heroda, hle, mágové od východu dorazili do Jeruzaléma 2 a říkali: "Kde je ten narozený král Židů? Spatřili jsme na východě jeho hvězdu a přišli jsme se mu poklonit." 3 Když to uslyšel král Herodes, znepokojil se a s ním celý Jeruzalém.
Mk 1, 3-6	3 hlas burácejícího v pustině, Připravte cestu panujícího, udělejte dobře umístěné jeho rutiny! 4 Jan se stal ponořujícím v pustině a prohlašujícím ponoření obrácení do odpuštění hříchů. 5 A vyrazili k němu všichni z Judské krajiny i ti Jerusalemsští a všichni byli pod ním ponořováni v řece Jordánu, plně potvrzující jejich hřichy. 6 Ale Jan byl potopený ve velbloudích vlasech a koženém pásu okolo jeho beder a sytil se kobyčkami a divokým medem.	3 Hlas volajícího v pustině: Připravte Pánovu cestu, vyrovnávejte jeho stezky.' 4 V té pustině vystoupil Jan, který křtil a hlásal křest pokání na odpuštění hříchů. 5 A vycházela k němu celá judská krajina a všichni Jeruzalémští a byli od něho křtěni v řece Jordánu, vyznávající své hřichy. 6 Jan byl oděn velbloudí srstí a přepásán koženým pasem kolem svých beder a jedl kobyčky a polní med.
J 1, 14	A Ten Slovo se stal fleší a tabernakloval mezi námi ...	A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi.
1K 15, 39.40	39 Ne všechna fleš je stejná fleš, ale zcela jiná je fleš lidská, ale jiná fleš dobytčí, ale jiná rybí, 40 ale jiná ptačí a těla nebeská a těla pozemská, ale zcela odlišná je ta glory těch nebeských, ale odlišná těch pozemských'.	39 Není každé tělo stejné, nýbrž jiné je tělo lidské, jiné je tělo dobytka, jiné tělo ptáků a jiné tělo ryb. 40 A jsou těla nebeská a těla pozemská, ale jiná je sláva nebeských a jiná pozemských.

³⁰ Dostupné informace i s ukázkami textu na [<http://www.cestapanujjicioho.cz>]

Tento „překladač“ v současnosti pracuje na „překladač“ SZ. Jistě tato ukázka zřetelně demonstruje popření výše zmiňovaných pravidel nebo jejich znalost.

Translatoložka, lingvistka a překladatelka Zlata Kufnerová říká:

„... překladač potřebuje ke kvalitní práci nejen dobrou znalost jazyka originálu, jazyka cílového a základů translatologie, ale také určitý stupeň sebereflexe, aby alespoň z kontextu poznal, když se dopustí chyby, a rovněž všeobecnou vzdělanost a značnou míru důslednosti a preciznosti.“³¹

Další ukázka demonstruje, jak podivně česky mohou znít některé formulace v **Překladač nového světa** od svědků Jehovových:

Žalm 23,6

ČEP	Ano, dobrota a milosrdenství provázet mě budou všemi dny mého žití. Do Hospodinova domu se budu vracet <u>do nejdělnějších časů.</u>
KB	Nadto i dobrota a milosrdenství následovati mne budou po všechny dny života mého, a přebývatí budu v domě Hospodinově <u>za dlouhé časy.</u>
Bible21	Dobro a láska mě budou provázet po všechny dny mého života, zůstat budu v domě Hospodinově <u>po dlouhý, věčný čas.</u>
ČJB	Ano, zahrnuje mě přízeň a dobrota po všechny dny mého života; mým příbytkem je Jahvův dům <u>na dlouhé, předlouhé časy.</u>
PNS	Dobrota a milující laskavost mě jistě budou stíhat po všechny dny mého života; a chci bydlet v Jehovově domě <u>do délky dnů.</u>

Micheáš 5, 2

ČEP	A ty, Betléme efratský, ačkoli jsi nejmenší mezi judskými rody, z tebe mi vzejde ten, jenž bude vládcem v Izraeli, jehož původ je <u>od pradávna, ode dnů věčných.</u>
KB	A ty Betléme Efrata, jakžkoli jsi nejmenší mezi tisíci Judskými, z tebe mi vyjde ten, kterýž má býti Panovníkem v Izraeli, a jehož východové jsou <u>od starodávna, ode dnů věčných.</u>
Bible21	Ty však, Betléme efratský, maličký mezi judskými knížaty, právě z tebe mi má vzejít ten, jenž bude Vládcem v Izraeli, jehož původ je <u>pradávný, ode dnů věčnosti.</u>
PNS	A ty, Betléme Efrato, příliš maličký, aby ses dostal mezi judské tisíce, z tebe mi vyjde ten, který se má stát panovníkem v Izraeli, jehož původ je <u>od raných časů, ode dnů neurčitého času.</u>

³¹ KUFNEROVÁ, Zlata. Čtení o překládání. str. 109.

Překladatel prostě bude vždy „bojovat“ i s takovými věcmi, jako je pořadí slov nebo větných členů ve větách a v souvětích, jestli na určitém místě může nahradit vlastní jméno osobním zájmenem pro lepší srozumitelnost a tok textu, jak nahradit člen v původním jazyku, když ho čeština v pravém slova smyslu nezná, apod.

3.2 Předporozumění a kopírování koncepce jiných překladů

Předporozumění chápeme jako soubor vědomostí a postojů, se kterými vstupujeme do interpretace slyšeného, viděného či čteného. Opět žádný překladatel (stejně jako čtenář nebo posluchač) nemůže být bez předporozumění, poněvadž to, co získáváme vzděláním, výchovou a zkušeností nám utváří určité „brýle“ jimiž se díváme na svět kolem sebe. A ačkoli se neobejdeme bez předběžného mínění čili předporozumění, podstatné je to, že si toto mínění ověřujeme a jsme ochotni je měnit.

Cílem biblické hermeneutiky, která funguje na základě určitého souboru pravidel a prostředků k výkladu, je rekonstruovat původní smysl výpovědi, textu, událostí, faktů, apod. Překladatel, který se tak do jisté míry stává hermeneutikem, však pro správné porozumění textu musí vhodně skloubit dvě roviny – rovinu gramatické interpretace, což je výklad z hlediska celku jazykového systému, v rámci něhož je dílo napsáno, a rovinu psychologickou, která se snaží vystihnout individualitu autora, jeho zkušenost(i), osobní záměr nebo dokonce pohnutku, která vedla k napsání zkoumaného textu. Obě roviny interpretace jsou v zásadě rovnocenné, avšak někdy je nutné zdůraznit tu či onu rovinu interpretace. S rozšiřováním našich znalostí o době, kultuře, zvycích a historii doby, v nichž biblické texty vznikaly, se rovněž vyvíjí i předporozumění překladatelů. V této rovině je jistě vše v pořádku. Problém však nastává, jestliže překladatel zcela ulpí na dřívějších poznacích a není schopen nebo ochoten reflektovat ty novější, ověřené a pravděpodobnější (viz níže *Nejistý původ či víceznačnost výrazů*).

Dalším úskalím v této otázce může být překladatelovo vlastní teologické a dogmatické nasměrování, které může zúžit vnímání překládaného textu do určitého významu. Zde je nebezpečí vzniku tendenčního překladu některých míst Písma. Je zřejmé, že k tomuto úskalí mohou mít blíže parafrázované překlady.

Příklady

Matouš 16, 18

ČSP	ČEP	(katolický překlad) Sýkora-Hejčl (1946)	SNC
A já ti pravím, že ty jsi Petr; a na té skále vybuduji svou církev a brány podsvětí ji nepřemohou.	A já ti pravím, že ty jsi Petr; a na té skále zbuduji svou církev a brány pekel ji nepřemohou.	Já pravím tobě: "Ty jsi Petr (<u>t.j. skála</u>), a na té skále vzdělám církev svou, a brány pekelné ji nepřemohou.	Ty jsi Petr <u>a tvé jméno připomíná skálu</u> . Svou církev zbuduji na Skále a žádná d'ábelská moc ji nezničí.
Roháčkov preklad	Žilkův překlad NZ	(katolický překlad) Sýkora-Hejčl (úprava Rudolf Col)(1947)	Bible21
A ja ti tiež hovorím, že si ty Peter, <u>Skala</u> , a na tej skale zbudujem svoju cirkev, a nepremôžu jej ani brány ríše smrti;	A já tobě pravím, že ty jsi Petr — <u>Skála</u> ; na té skále vystavím svou církev, a mocnosti a pekelné ji nepřemohou.	I já pravím tobě: "Ty jsi Petr (<u>to jest skála</u>), a na té skále založím svou Církev, a pekelné brány ji nepřemohou."	A já ti říkám, že jsi Petr a na té skále postavím svou církev a brány pekel ji nepřemohou.
(katolický překlad) Petrů NZ	ČJB	ČKP (Bogner)	
A já ti říkám: Ty jsi Petr - <u>Skála</u> - a na té skále zbuduji svou církev a pekelné mocnosti ji nepřemohou.	Nuže! Já ti říkám: Ty jsi Petr, a na té skále zbuduji svou církev, a brány podsvětí před ní neobstojí.	A já ti říkám: Ty jsi Petr - Skála - a na té skále zbuduji svou církev a pekelné mocnosti ji nepřemohou.	

I profesor Roháček, ačkoli sám evangelík (stejně jako František Žilka), vkládá v kurzívě³² do tohoto verše slovo "Skala", ačkoli musel sám dobře vědět, že řecké jméno *Petr* znamená kámen a nikoli skálu. Za povšimnutí také stojí u překladu Sýkora-Hejčl v Colově úpravě, jak jen během roku došlo v překladu jediného verše k úpravě textu po stránce volby slov a rovněž slovosledu.

³² je zažitým územ u studijních překladů zvýrazňovat kurzívou slova potřebná k vystižení správného významu, která se však v původním textu neobjevují.

Na úskalí předporozumění se úzce váže podobné nebezpečí – **kopírování koncepce jiného překladatele**. Tato otázka má dvě proti sobě stojící roviny. První je tzv. *psychologický faktor*. Žádný překladatel nechce být označen za plagiátora a chce, aby ten jeho překlad byl nezávislý, novější, tvůrčí a jistě lepší. To je správné a žádoucí, nicméně někdy snaha o vytvoření lepšího překladu může přerůst v neopodstatněné významové odchylky od originálu. Překladatel totiž volí obvykle takové jazykové prostředky, aby nepůsobil jako plagiátor. Proto se může snažit vyhýbat řešením a formulacím, která již byla použita v jiných překladech, ačkoli ta mohou být optimální a sám by je takto také spontánně přeložil.

Druhou rovinou naopak je, že překladatel nemá dost odvahy přinést čtenáři svůj vlastní přeložený text, jak ho z profesionální stránky vnímá a rozumí mu, ale raději se přikloní k překladatelské tradici a koncepci jiného nebo jiných překladatelů. Takovýmto způsobem se mohou kopírovat případná nepochopení a chyby v dřívějších překladech, nebo se čtenáři uzavírá možnost vnímat text z jiného úhlu pohledu. Například v knize Job, když mluví Jobova žena (2,9), je použito hebrejské slovo $\%r;B'$ (*baraka*), které je v Písmu použito 330krát. Toto slovo je překládáno ve většině případů pozitivními výrazy (dobrořečit, žehnat, pozdravit, pokleknout, chválit) a jen v šesti (z toho čtyřikrát v knize Job!) v negativním významu (proklít, zlořečit, rouhat se). V českých překladech se jen nový *Český studijní překlad* „odvážil“ dát poznámku pod čarou, která uvádí, že česky vyjádřený doslovný význam v hebrejštině je slovo „žehnej“³³:

ČEP	Jeho žena mu však řekla: "Ještě se držíš své bezúhonnosti? Zlořeč Bohu a zemři."
BKR	I řekla jemu žena jeho: Ještě vždy trváš v své upřímnosti? Zlořeč Bohu a umři.
Bible21	"Ještě se držíš té své bezúhonnosti?" řekla mu manželka. "Zlořeč Bohu a zemři!"
SNC	Manželka nad ním vrtěla hlavou: „Jak můžeš uctívat Boha, který na tebe tohle všechno dopustil? Tak za to Bohu zase pěkně poděkuj!“
ČJB	Tu mu jeho žena řekla: „Nač máš být dál bezúhonný? Zlořeč přece Bohu a zemři!“
ČSP	Jeho žena mu řekla: Ty se stále držíš své bezúhonnosti? Zlořeč ¹⁴ Bohu a zemři! t14 žehnej

³³ k verši 6 v kapitole 1. překladatelé ČSP uvádějí v poznámce, že jde o eufemismus, pro knihu Job typický, protože pisatel se vyhýbá přímému výrazu pro zlořečení (stejně tak i v 1, 11 a 2, 5)

Je-li takto (ČSP) text přeložen a je-li čtenáři podáno vysvětlení, může si uvědomit i další skutečnost – totiž že úcta k Hospodinu, byla u pisatele tak velká, že si ani nedovolil spojit slova v negativním významu s jeho jménem.

3.3 Různé rysy hebrejštiny a řečtiny

Každý jazyk má svá specifika. Tak je tomu i u biblických jazyků. A s nimi si musí poradit i překladatelé.

3.3.1 Slovní hříčky a významové posuny slova

Největší problém překladatelům asi dělají různé významy a odstíny slov, které mnohdy vyjadřují více, než jen nějaké slovo nebo obrat. Za slovem se skrývají jemné významové odstíny, které mohou u čtenáře (či posluchače) dokreslovat obraz či směřovat jeho pochopení sdělení konkrétním směrem (takovým slovem může být např. *sarx*, *logos* ...). Například známe řecké slovo *logos*³⁴ se sice překládá slovíčkem *slovo*, nicméně pro čtenáře a posluchače v době, kdy Jan používá tento termín, znamenalo a napovídalo víc, než je schopen běžný čtenář Janova evangelia pochopit či postihnout. Jan rovněž toto slovo používá v kontextu svého christologického záměru. Podívejme se na ukázkou jak lze různě toto slovo vnímat a tudíž překládat například u Pavla – Řím 9,28 (zvýrazněné slovo je překladem řeckého *logos*):

ČEP	neboť Hospodin vykoná svůj <i>soud</i> na zemi rychle a úplně.'
BKR	Nebo <i>pohubení</i> učiní spravedlivé, a to jisté, <i>pohubení</i> zajisté učiní Pán na zemi, a to jisté.
Bible21	Hospodin učiní rázný konec, vykoná svůj <i>soud</i> nad zemí."
SNC	Bez odkladu a do písmene splní Bůh své <i>slovo</i> na zemi."

³⁴ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. Novotný říká, že často používané slovo *logos* je významově proměnlivé a Kralickými často různě překládáno. „Snad nejčastější a jisté v biblické řečtině nejdůležitější je však význam: vypravování, řeč, slovo. Původ a vedlejší významy tohoto výrazu ukazují, že se při něm zdůrazňuje hlavně obsahová náplň čili význam slova. U Filona je řecké *logos* [= Slovo] základním pojmem jeho filosofie, který tím navazoval na filosofii hellenistickou [Nejvyšší Rozum, Prostředník mezi Bohem a světem].“ str. 906.

ČJB	neboť Pán uskuteční své <i>slovo</i> na zemi bez váhání a bez meškání.
ČSP	neboť úplně a rychle vykoná Pán <i>své slovo</i> na zemi.'

Původní pisatelé též někdy používali hru se slovy (tzv. *paronomázie*), která se může při překladu vytrátit. Slovní hříčky se týkají slov, která jsou si podobná ve znění. Slova jsou vybrána tak, aby upoutala pozornost původního čtenáře a zdůraznila smysl. Např. v Janově evangeliu ve 3. kapitole Ježíš mluví o větru a Duchu, přičemž pro obě slova je ve skutečnosti v řeckém originále použito jedno a totéž slovo – *pneuma*. Jde zde o slovní hříčku, kterou nelze do češtiny nijak vystihnout, než podat vysvětlení v poznámce k verši. Jiný příklad slovní hříčky máme v 1 K 9,8, kde Pavel používá řecké spojení *panti pantote pasan* („vždycky ve všem úplný dostatek“; 2 K 9,8; ČSP).

Podobný problém vzniká u rytmu hebrejské poezie (chiasmy a opakování myšlenek) a u abecedních akrostichů (např. *Pláč Jeremiášův*). Zde často při překladu dochází k tomu, že jemné detaily a nuance jsou na úkor obsahu potlačeny nebo se zcela vytrácejí. V takovýchto případech může překladatelům výborně posloužit možnost vkládat marginální poznámky a komentáře k textu. Překladatel má určitě větší možnosti při volbě slovosledu a větném členění při překladu prózy nežli poezie.

3.3.2 (Ne)překládání vlastních jmen

Velkým úskalím a problémem je překládání (nebo spíše nepřekládání) vlastních jmen a názvů biblických knih, poněvadž jméno znamenalo v biblických dobách mnohem více než jen identifikační označení jedince. V hebrejštině mají jména hlubší teologický význam a zvěstný dosah. Hebrejskému posluchači nebo čtenáři napomáhá(l) význam jména nejen snázeji vstoupit do děje a zvěsti konkrétní knihy, ale rovněž aby se mu minulost „přetransformovala“ do přítomnosti a on se mohl s postavou ztotožnit nebo se v ději najít. Toto se však ztrácí, když jméno přestane „mluvit“. Tím se v překladech, není-li na tento fakt čtenář upozorněn, najednou stávají příběhy a postavy minulostí, vzdálenými a cizími a čtenář/posluchač vnímá povětšinou jen jakousi analogii Božího jednání s člověkem.

Většina moderních překladů Písma se řídí principem, kdy se u známých jmen a názvů zachovává tradiční forma v daném jazyce známá, přičemž jména neznámá

jsou přepisována (transkribována) z původního jazyka. I to je však někdy obtížné, poněvadž je někdy zažito více jmen současně³⁵ a působí to určitou nevoli těm, kdo se zaobírají biblickým textem častěji a pracují současně s více překlady.

Ruku v ruce s tímto úskalím jde ještě jedno, a to přílišné kopírování indoevropských jazykových kategorií do hebrejského textu, tj. překlad textu již je přinášěn v přítomném, minulém nebo budoucím čase. To má však opět podobný efekt. Například ve známé pasáži proroka Izajáše v 53. kapitole je jakousi tradicí automaticky vztahovat při překladu text o „Hospodinovu služebníku“ na Ježíše Krista a překládat pasáž o něm v minulém čase. Původní hebrejský text je však nutno číst v přítomném čase (tučná a podtržená zvýraznění přidána).

Ukázka – Izajáš 53, 2

ČEP	<u>Vyrostl</u> před ním jako proutek, jak oddenek z vyprahlé země, <u>neměl</u> vzhled ani důstojnost. <u>Viděli</u> jsme ho, ale <u>byl</u> tak nevzhledný, že jsme po něm <u>nedychtili</u> .
BKR	Nebo před ním <u>vyrostl</u> jako proutek, a jako kořen z země vyprahlé, nemaje podoby ani krásy. <u>Vidělit'</u> jsme jej, ale nic <u>nebylo viděti</u> toho, proč bychom ho žádostivi byli.
Bible21	<u>Vyrostl</u> před ním jako proutek, jako kořínek ze země vyprahlé. <u>Nebyl</u> nápadný ani honosný, abychom na něj hleděli, <u>nebylo</u> na něm vidět nic, proč bychom po něm toužili.
SNC	Jeho služebník <u>vyrostl</u> jako křehká ratolest s kořeny ve vyprahlé zemi. <u>Neoplýval</u> krásou ani vznešeností, kterou by nás mohl přitáhnout. <u>Nebylo</u> na něm nic, po čem lidé prahnou.
ČJB	Jako výhonek před ním <u>vyrostl</u> , jako kořen ve vyprahlé zemi; bez krásy, bez jasu, <u>nepřivábil</u> naše pohledy, bez podoby, jež by nás okouzila;
ČSP	<u>Vyrostl</u> před ním jako výhonek a jako kořen z vyprahlé země. <u>Neměl</u> vzezření ani důstojnost, abychom <u>na něho hleděli s úctou</u> , ani vzhled, abychom po něm toužili.

Všimněme si, jak překládá tento verš *Překlad nového světa Svatých písem* (PNS) od Svědků Jehovových, kteří pohlížejí na božství Kristovo odlišným způsobem od ostatních křesťanských církví a denominací.

PNS	A on <u>vzejde</u> před někým jako proutek a jako kořen z bezvodé země. <u>Nemá</u> důstojnou podobu ani žádnou nádheru; a <u>až ho uvidíme, nemá</u> vzhled, že bychom po něm toužili
-----	--

³⁵ např. Šalomoun / Šalamoun; Golgota / Golgata; Marie / Maria; Filištini / Filistínští / Pelištejci / Filišťané; Hospodin / Jahve / Jehova; apod.

Na druhé straně u řečtiny se například překladatelé musejí rozhodnout, jak překládat tzv. *historický* (vypravovací) *prézens*. Řečtina jej využívá na některých místech (zejména Markovo evangelium), kdy použije pro vyjádření a oživení minulého děje času přítomného. Ten je však téměř vždy překládán časem minulým, protože je to pro češtinu i pro další indoevropské jazyky přirozenější (viz např. Mar 4,37). ČSP uvádí značku ^h všude tam, kde se v NZ tento historický prézens objevuje. V anglofonním světě je za striktně doslovný překlad považován *Young's Literal Translation* (1862/1898) (YLT), kde lze tyto aspekty původního textu lépe vypořádat. Nicméně takovýto překlad je ojedinělý a založený na víře ve verbální inspiraci Písma.

3.3.3 Překládání vazeb, idiomatických spojení a řečnických figur

Zvláštní pozornost si zaslouží i tato oblast týkající se překládání Písma. Zažitými, ustálenými jazykovými vazbami a řečnickými figurami (obrazná vyjádření) přináší pisatel myšlenku nepřímou, chce jimi něco zdůraznit, chce přimět čtenáře / posluchače nově si uvědomit poselství nebo výpovědi dodat na bohatosti. A protože hebrejské a řecké myšlení je odlišné od jiných, např. českého, anglického atd., a protože od doby vzniku textu až do dnešních dnů uběhla tisíciletí, překladatel opět musí řešit otázku, jak interpretovat daný jev a jestli přeložit konkrétní frázi doslovně nebo volně, tj. srozumitelně a zároveň přesně v cílovém jazyku.

Bible neustále používá pestré metaforičnosti, která čerpá z mnoha oblastí života. Například obchodní terminologie se používá ke znázornění učednictví (správce, služebník, hospodář), rodinné vztahy popisují vztah mezi Bohem a jeho lidem (ženich – nevěsta; otec – dítě), apod. Znalost dobového pozadí, zvyků a kultury je zde tedy nezbytná k tomu, aby bylo možno porozumět mnoha uvedeným obrazům, poněvadž hodnota takového nového obrazu reality je zcela odvislá od souladu mezi autorovým a čtenářovým zkušenostním světem. Toto téma je ve skutečnosti tak široké, že biblickým idiomům, metaforám, obrazům a řečnickým

figurám se věnují slovníky a rovněž mnozí autoři ve svých obsáhlých knihách.³⁶ Zde je největší rozdíl mezi překlady s přístupem metody formální a funkční ekvivalence. Většina překladů s přístupem formální ekvivalence ponechává tyto jazykové prostředky nedotčeny a nechávají čtenáře, aby si je vyložil. U těchto překladů je zřejmě důležitý poznámkový aparát s vysvětlivkami. Překlady funkčně ekvivalentní a parafrázované se snaží čtenáři tyto obtíže jazykové prostředky původních jazyků otevřít. To však může někdy vést k přílišnému hovorovému stylu a může se vytratit do jisté míry bohatost, krása a košatost původního textu.

Ukázky, jak si jednotlivé překlady poradily s některými pasážemi (tučná a podtržená zvýraznění přidána).

Ř 12, 20 – shrnout žhavé uhlí na hlavu

ČSP	Ale: „Jestliže má tvůj nepřítel hlad, dávej mu jíst, a má-li žízeň, dávej mu pít; <u>když to budeš činit, nasypeš žhavé uhlí na jeho hlavu.</u> “
BKR	A protož lační-li nepřítel tvůj, nakrm jej, a žízni-li, dej mu pít. <u>Nebo to učině, uhlí řeřavé shrneš na hlavu jeho.</u>
Bible21	A tak: "Hladoví-li tvůj nepřítel, dej mu najíst, a pokud žízni, dej mu pít. <u>Tím, že to uděláš, řeřavé uhlí mu shrneš na hlavu.</u> "
ČJB	A ještě spíš: <i>Má-li tvůj nepřítel hlad, dej mu najíst; má-li žízeň, dej mu napít; když to uděláš, <u>shrneš na jeho hlavu žhavé uhlí.</u></i>
ČEP	Ale také: 'Jestliže má tvůj nepřítel hlad, nasyť ho, a má-li žízeň, dej mu pít; <u>tím ho zahanbíš a přivedeš k lítosti.</u> '
SNC	Pro vás však platí: když má nepřítel hlad, dejte mu najíst, když má žízeň, dejte mu napít. <u>Tím dosáhnete, že se zastydí za své jednání.</u>

ČJB u tohoto verše má poznámku, která říká: „Křesťan "se mstí" svým nepřátelům tím, že jim prokazuje dobro. Obraz žhavého uhlí, symbolu palčivé bolesti, znamená výčitky svědomí, které přivedou hříšníka k pokání.“

2 Pa 25, 17 – pohlédnout si do očí (= utkat se s někým v boji)

³⁶ například OSBORNE, Grant R.: *The Hermeneutical Spiral: A Comprehensive Introduction to Biblical Interpretation.*; InterVarsity Press, Second Edition, 2006

ČSP	Judský král Amasjáš se poradil a vzkázal izraelskému králi jašovi, synu Jóachaza, syna Jehúova: Pojď, střetneme se tváří v tvář.
BKR	Tedy poradiv se Amaziáš král Judský, poslal k Joasovi synu Joachaza syna Jéhu, králi Izraelskému, řka: Nuže, pohled'me sobě v oči.
Bible21	Judský král Amaciáš se poradil a vzkázal izraelskému králi Jehoašovi, synu Joachaze, syna Jehuova: "Pojďme se utkat!"
ČEP	Tedy poradiv se Amaziáš král Judský, poslal k Joasovi synu Joachaza syna Jéhu, králi Izraelskému, řka: Nuže, pohled'me sobě v oči.
SNC	Po této události se král Amasjáš smluvil se svými rádci, vypravil posly k izraelskému králi Jonášovi (jehož otcem byl Jehúův syn Jóachaz) a vyzval ho k boji.
ČJB	Judský král Amasiáš se poradil a potom poslal vzkaz izraelskému králi Joašovi, synu Jehuova syna Joachaze: „Pojď a změřme se!“

Jr 4, 19 – střeva (= centrum pocitů a náklonnosti)

ČSP	Nitro, mé nitro! Svjím se bolestí. Srdce mám sevřené, srdce mi buší! Nebudu mlčet, protože jsi slyšela, má duše, zvuk beraního rohu a válečný křik.
BKR	Ó, střeva má, střeva má , bolest trpím, ó osrdí mé, kormoutí se ve mně srdce mé, nemohu mlčeti. Nebo hlas trouby slyšíš, duše má, [a] prokřikování vojenské.
Bible21	Bolí, bolí mě to v břiše! Bolestí svjím se! Srdce mám sevřené, mé srdce se chvěje – nemohu zůstat mlčet! Slyšíš, má duše, hlas polnice? Troubí na poplach, do boje!
ČEP	Nitro, mé nitro! Jak se chvěji! Srdce se mi svírá, srdce mi buší, nemohu mlčet. Slyšíš, má duše, hlas polnice, válečný ryk?
SNC	Mé nitro svírá úzkost a celý se svjím v bolestech. Srdce mi buší a chvěje se jako v křeči. Ne, nemohu mlčet! Vždyť jsem již zaslechl zvuk polnice a doléhá ke mně válečný křik.
ČJB	„Mé nitro, mé nitro“ Jak trpím! Svírá se mi srdce! Srdce mi buší! Nemohu mlčet, neboť jsem uslyšel trubení na roh, válečný pokřik.

Sd 3, 24 – zakrývat své nohy (eufemismus jít na stranu)

ČSP	Jakmile odešel, vstoupili jeho otroci, podívali se a hle, dveře horní místnosti byly zamčeny. Řekli si: On jistě koná potřebu ^{t34} v chladném pokoji. t34 h.: zakrývá své nohy
BKR	Když pak on odšel, služebníci jeho přišedše, uzřeli, a hle, dvěře palácu zamčiny. Tedy řekli: Jest na potřebě v pokoji letním.
Bible21	Po jeho odchodu přišli služebníci a když viděli, že dveře střešního pokoje jsou zavřené na zástrčku, řekli si: Nejspíš koná v chladné komůrce potřebu .
ČEP	Sotva vyšel, přišli Eglónovi služebníci. Když viděli, že dveře vrchního pokoje jsou

	zavřeny na zástrčku, řekli si: "Jistě vykonává v chladném pokoji svou potřebu ."
SNC	Když se zanedlouho královi služebníci vrátili a uviděli dveře pokoje zamčené, řekli si, že král jistě vykonává svoji potřebu .
ČJB	Když byl venku, přišli opět služebníci a dívali se: dveře horního pokoje byly zavřeny na závoru. Řekli si: „Určitě si v koutku v chladném pokoji přikrývá nohy “. ^h h) [3 24] Eufemismus pro uspokojování tělesné potřeby.

Ex 14, 31 – ruka (zde antropomorfismus pro Boží moc a sílu)

ČSP	Tak Izrael uviděl velikou ⁶⁸ moc , kterou Hospodin prokázal na Egyptánech. Lid se bál Hospodina a uvěřil Hospodinu a jeho otroku Mojžíšovi. 68 hebr. jád ruka > moc
BKR	Viděl také Izrael moc velikou , kterouž prokázal Hospodin na Egyptských. I bál se lid Hospodina, a věřili Hospodinu i Mojžíšovi, služebníku jeho.
Bible21	Izrael viděl velikou moc , kterou Hospodin prokázal na Egyptánech, a tak se lid bál Hospodina a uvěřil Hospodinu i jeho služebníku Mojžíšovi.
ČEP	Tak uviděl Izrael velikou moc , kterou osvědčil Hospodin na Egyptu. Lid se bál Hospodina a uvěřili Hospodinu i jeho služebníku Mojžíšovi.
SNC	Když Izraelci viděli, s jakou mocí Hospodin zasáhl proti Egyptanům, zmocnila se jich zbožná úcta a jejich důvěra v Hospodina i jeho služebníka Mojžíše se posílila.
ČJB	Izrael viděl hrdinský čin , jež vykonal Jahve proti Egyptanům. Lid se bál Jahva, uvěřil v Jahva a v jeho služebníka Mojžíše.
PNS	Izrael také uviděl velikou ruku , kterou Jehova uvedl v činnost proti Egyptanům; a lid se začal bát Jehovy a věřit Jehovovi a jeho sluhovi Mojžíšovi.

3.3.4 Nejistý původ či víceznačnost výrazů

Jak pro překladatele v dřívějších staletích, tak i pro překladatele dnes je často obtížné pochopit či porozumět některým slovům a obrátům, protože nám již není přesně známo celé kulturní pozadí doby i místa, které určovalo jejich význam. V tomto ohledu nám za posledních 150 let velmi pomohla archeologie se svými nálezy, použití rozvinuté technologie při jejich zpracování a rovněž textová kritika. Nicméně i dnes jsou stále v bibli slova, která se v ní objevují jen jedenkrát³⁷ (tzv. *hapax*

³⁷ Ve SZ je takovýchto slov asi 1500, z nichž 400 je nejasného významu

[<http://www.jewishencyclopedia.com/view.jsp?artid=268&letter=H>]

legomenon) (např. *abrek*) nebo dvakrát (*dis legomenon*). U těchto slov jsou překladatelé na vážkách a i přes veškerou snahu badatelů význam v jistém slova smyslu hádají.

Gen 41, 43 – אַבְרֵךְ (abrek/avrech)

ČSP	Potom ho dal vozit na svém druhém voze a provolávat před ním: Na²⁷kolena! Tak ho ustanovil nad celou egyptskou zemí. 27 hapax legomenon, jediný výskyt v StS (často nejistý význam) [není uvedeno u všech]
BKR	A dal ho voziti na svém druhém voze, a volali před ním: Klanějte se! I ustanovil ho nade vsí zemi Egyptskou.
Bible21	Potom ho nechal vozit ve voze jako svého zástupce a provolávat před ním: "Na kolena!" Tak ho ustanovil správcem nad celou egyptskou zemí.
ČEP	Dal ho vozit ve voze pro svého zástupce a volat před ním: "Na kolena!" Tak ho učinil správcem celé egyptské země.
SNC	Dal mu k dispozici rovněž vůz, který vždy sloužil jen faraónovu zástupci, a nařídil, aby kdykoliv v něm bude Josef projíždět, padali před ním lidé na kolena .
ČJB	Dal ho posadit do druhého nejkrásnějšího vozu po svém vlastním a vyvolávalo se před ním: „ Abrek .“ Takto byl ustanoven nad celou egyptskou zemí.
PNS	Nadto ho dal vozit v druhém čestném dvoukolém voze, který měl, aby před ním vyvolávali: Avrech! Tak ho dosadil nad celou egyptskou zemí

Jsou však slova nejasného významu, která se v Písmu vyskytují i vícekrát, např. slovo *sélah* v žalmech, nebo slovo *'ijjím*, s nimiž si překladatelé i vykladači odedávna nevědí rady.

Narazí-li překladatel či překladatelé na nějaké nejasný výraz či slovo, které může mít více významů (Nida uvádí, že jen v řeckých evangeliích jich nacházíme přibližně 700) a z kontextu nelze pro nedostatek informací z kulturního pozadí jasně určit, který měl pisatel na mysli, vybírá překladatel význam, který nejlépe odpovídá všem indiciím a náznakům, přičemž další možnou variantu uvede v poznámce.

3.3.5 Septuaginta – odlišnost duchovního vnímání a prostředí cílového čtenáře

Mluvíme-li o nutnosti překladu Písma a jeho úskalích, není to jen otázka dnešních dnů. Tuto potřebu již pocítili i židé ve 3. století před našim letopočtem. Židovská diaspora žijící v Egyptě již neznala hebrejštinu a vznikla tedy otázka

pořízení překladu posvátných textů pro liturgickou potřebu do řečtiny. A tak světlo světa spatřil vůbec první překlad Písem do jiného jazyka – řecká Septuaginta. Autoři i přesná doba vzniku nejsou známy. LXX je textově velmi různorodá, přesto se stala výbornou pomůckou vědců, kteří pracují na textové kritice biblických textů. Byla také významným překladem pro prvotní křesťanskou církev, která se svým misijním posláním mohla vyjít se srozumitelným textem pro tehdejší svět.

Autoři tohoto překladu však museli brát zřetel na odlišnost duchovního vnímání a prostředí v Egyptě, které bylo zcela odlišné od světa izraelského. Aby nedocházelo k nepochopení, snažili se ve svém překladu vyhýbat například biblickým *antropomorfismům*, *antropopatismům* a *chrématomorfismům*³⁸. Jindy se dokonce dost významně a zcela vědomě odchýlili od původního znění z teologických důvodů³⁹. Je to ukázka toho, jak je překladatel nucen z různých úhlů přemýšlet, jak jeho textu bude rozuměno v cílovém jazyku a jestli nedojde pro odlišné kulturní či duchovní vnímání k neporozumění či zkreslení zvěsti.

Na překladu LXX při srovnání s hebrejským textem lze také vidět o prolínání obou překladatelských přístupů, které dnes vnímáme a o nichž tehdejší překladatelé LXX neměli ani ponětí, tj. formální i funkční ekvivalence. Profesor Heller ve své práci *Překladatelský postup Septuaginty* říká:

„Septuaginta se snaží překládat doslovně tam, kde je to možné, tedy přibližně tam, kde má adekvátní výrazivo a adekvátní kategorie (gramatické i představové), tj. kde doslovným překladem vskutku tlumočí a nezatemňuje smysl výpovědi. ...

³⁸ **antropomorfismus** – jev, kdy jsou na Boha přenášeny lidské charakteristiky, vlastnosti, či přímo lidská podoba

antropopatismus – jev, kdy je Bohu připisována nějaká lidská vlastnost, cítění či myšlení

chrématomorfismus – případ, kdy je Bůh přirovnáván k nějakému předmětu (např. skála, hrad, štít, apod.)

³⁹ Např. Ž 84,12 (v některých biblích jde o verš 11) říká hebrejsky: *Hospodin Bůh je štít a slunce*. V LXX je: *Milosrdenství a pravdu miluje Pán*. Prof. Heller uvádí, že v pozadí může stát „úsilí o distanci od známého obrazu slunečního kotouče – štítu, uctivaného jako božské znamení právě v Egyptě, kde Septuaginta vznikala.“ (HELLER, Jan. *Překladatelský postup Septuaginty*, Hlubinné vrty. str. 107)

Tam však, kde by doslovný překlad byl nesrozumitelný, je pro Septuagintu – ostatně jako pro každého rozumného překladatele – směrodatný smysl celé vazby. Tak se od překládání slov dostává k překládání výpovědí. Hranice mezi oběma způsoby, doslovnějším i volnějším, je ovšem plynulá.⁴⁰

⁴⁰ HELLER, Jan. tamtéž, str. 114

4 Stručné zhodnocení některých českých překladů Písma

4.1 Český studijní překlad

ČSP – Český studijní překlad (2009) (práce 1994-2008)	
Cíl překladu	<ul style="list-style-type: none"> • Umožnit českému čtenáři, který neovládá původní jazyky, bibli nejen číst, ale i studovat do hloubky • Přinést lidem kvalitní a přesný studijní text a tak pomoci „tomu, kdo o to stojí, zamýšlet se nad významem jednotlivých míst Písma, nacházet souvislosti, osvětlovat jedno místo Písma druhým a tak nacházet jistotu v tom, co Písmo skutečně učí.“ (Předmluva) • Úsilí o maximální konkordantnost (nikoli však s postojem prohřešovat se proti českému jazyku)
Textová předloha	<p>SZ = <i>Biblia Hebraica Stuttgartensia</i> (Vierte verbesserte Auflage 1990) Projekt zohledňuje zpřístupněné výsledky nálezů z Kumránu.</p> <p>NZ = <i>The Greek New Testament</i>, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 1994)</p>
Metoda překladu	Jako základní metoda zvolena metoda formální ekvivalence (doslovný překlad), při současném zachování podmínky, aby text nešel proti pravidlům českého jazyka.
Cílová skupina	Neurčeno, zejména však lidé s určitou znalostí biblické zvěsti
Překladatelský tým	<p>SZ = Michal Krchňák, Karel Dřízal, Jiří Hedánek, Antoním Zelina</p> <p>NZ = Antonín Zelina, Pavel Jartym</p>
Další	Bohatý odkazový a poznámkový aparát + další přílohy a mapy. Poznámky jsou teologicky neutrální, vesměs jazykové, sloužící k primární exegezi textu

4.2 Bible kralická

BKR – Bible kralická (rev. 1613) (práce 1579-1594)

Cíl překladu	<ul style="list-style-type: none"> • Přinést tehdejším lidem přesný biblický text pořízený z původních jazyků (nikoli z latinské Vulgáty) ve srozumitelné, soudobé a zároveň pěkné češtině
Textová předloha	<p>SZ = Text v různých vydáních Kralické bible se pozvolna měnil. Bylo to proto, že se neustále měnila a zdokonalovala předloha, kterou měli překladatelé a revizoři k dispozici. Své prameny a předlohy však překladatelé většinou neuvádějí. Jen u pátého dílu (apokryfů) je udána <i>Antverpská polyglota</i> z roku 1572 a pro knihy Ezdrášovy <i>řecká bible</i> vytištěná v Basileji v roce 1545.</p> <p>NZ = Jan Blahoslav se řídil především Bezovým latinským textem, ale značně přihlížel i k řeckému originálu, latinské Vulgátě, Lutherově bibli, Erasmovu Novému zákonu a dalším.</p>
Metoda překladu	V době vzniku se nehovořilo o metodě překladu jako dnes. Z našeho dnešního pohledu je však možno překlad zařadit spíše jako tíhnoucí více k formální ekvivalenci (doslovný překlad), ačkoli ne striktní; na některých místech je překlad volnější tíhnoucí k funkční ekvivalenci.
Cílová skupina	Širokým vrstvám, zejména pak těm, které se přikláněly k reformačnímu vyznání Jednoty bratrské
Překladatelský tým	<p>SZ = práci koordinoval Ondřej Štefan; Mikuláš Albrecht z Kaménka, Lukáš Helic, Jan Eneáš, Izaiáš Cibulka (Caepola), Jiří Strejc (Vetter), Jan Efraim, Pavel Jessen, Jan Kapito (Hlaváč)</p> <p>NZ = podrobně zrevidovaný překlad Jana Blahoslava z roku 1564 (revidoval senior Jan Němčanský, jeho druhé vydání pak Zachariáš Ariston)</p>
Další	První vydání vyšlo v šesti svazcích (tzv. „šestidílka“). Rozdělení textu do šesti svazků bylo způsobeno tím, že se nejednalo jen o biblický text, ale i o rozsáhlé komentáře a poznámky po stranách, díky kterým se text značně rozšířil. Jednota se nepokoušela vytvořit neměnný text, nýbrž text neustále upravovala s ohledem na tehdy vycházející lepší předlohy. Revize z roku 1613 byla bez komentářů a poznámek.

4.3 Česká jeruzalémská bible

ČJB – Česká jeruzalémská bible (česká verze 2009) (práce 1980-2008)	
Cíl překladu	<ul style="list-style-type: none"> • Přinést všem (i neodborným čtenářům) kvalitní studijní text, který lidem poslouží pro hlubší studium Písma svatého • Pomocí rozsáhlého pomocného poznámkového aparátu umožnit čtenáři odnést si „více poučení“ (str. 2218) • snaha o konkordantnost
Textová předloha	<p>SZ = masoretský text vypracovaný židovskými učenými v 8.-9.století s pomocí dalších hebr. rukopisů a starobyklých verzí (překlady řecké, syrské a latinské).</p> <p>NZ a řecké knihy SZ = text stanovený „v moderní době kritickým zpracováním hlavních rukopisných pramenů tradic, a to rovněž pomocí starobyklých verzí.“ Při nabídce více forem textu „bylo zvoleno nejjistější čtení“ s uvedením stále možných variant v poznámce. (citace z <i>Upozornění čtenářům</i>, str. 21; ČJB)</p>
Metoda překladu	<p>U české verze zvolena metoda tzv. nepřímého komparativního (srovnávacího) překladu z francouzštiny (podle 2. vydání francouzské Jeruzalémské bible) a původních biblických jazyků jednotlivých knih. Tvůrci překladu</p> <ul style="list-style-type: none"> • měli zásadu „nevnášet do překladu literární kvality, jež nejsou vlastní originálu“ „na úkor věrnosti překladu“. Nicméně pokud to bylo jen možné, snažili se udržet jazykovou úroveň a estetickou krásu biblických textů (citace z <i>Smyslu české verze jeruzalémské bible</i>, str. 2218; ČJB). „Priorita náleží vždy věrnosti.“ (tamtéž, str. 225) • měli snahu, aby práce byla věrná biblickému originálu • brali v potaz i bohatou tradici českých biblických překladů <p>Řídícím principem práce byla „věrnost duchu díla Jeruzalémské biblické školy.“ (citace z <i>Předmluvy</i>, str. 11,12; ČJB; též str. 2225)</p>
Cílová skupina	čeští věřící i česká veřejnost
Překladatelský tým	Česká verze biblického textu – František X. a Dagmar Halasovi Spolupráce na české verzi poznámek – Sr. Terezie Brychtová

	OP Na díle spolupracovali další pracovníci a odborníci (kontrola textu a odborné konzultace jazykové i)
Další	<ul style="list-style-type: none"> • text je opatřen velmi rozsáhlým poznámkovým a kritickým aparátem, marginálními odkazy, tabulkami, mapami, rejstříky k poznámkám a podrobnými úvody k jednotlivým knihám • patří k nejuznávanějším moderním katolickým překladům Písma svatého a považováno za špičkové dílo katolické biblistiky druhé poloviny 20. století

4.4 Český ekumenický překlad

ČEP – Český ekumenický překlad (1. vyd. 1979; revize 1985 a 2001)	
Cíl překladu	<ul style="list-style-type: none"> • pořídit celý biblický text z původních jazyků ve srozumitelné, soudobé a zároveň pěkné češtině • přinést v novém překladu Bibli tak, „aby zase mluvila živě“ (prof. Miloš Bič)
Textová předloha	SZ = <i>Biblia Hebraica</i> Rudolfa Kittela (3. vydání) s přihlédnutím ke starým překladům (Septuaginta, Vulgáta) NZ = neuvvedena
Metoda překladu	Jako celek nemá ucelenou koncepci. SZ byl překládán více metodou formální ekvivalence (doslovný překlad); NZ pak tíhne k volnější metodě funkční ekvivalence , ačkoli se snaží o konkordantnost v zažitých biblických termínech (milost, pravda, hřích, spravedlnost, atd.) U SZ patrná snaha o zachování krásy původního stylu a rytmu (zejména u poezie), odlišit různé druhy slohu.. Tento překlad (ČEP) je ukázkou toho, jak nelze skloubit různé přístupy podle účelu – v tomto případě studijní (SZ) a misijní (NZ); překladatel se nikdy nemůže zavděčit všem.
Cílová skupina	„Starozákonní skupina měla na mysli především písmáka, který se chce nějakým způsobem prokousat záhadami Starého zákona, a ty jsou tam vysvětlovány. Kdežto novozákonní skupina se soustředila na člověka, který se s křesťanstvím

	setkal poprvé.“ („Rozhovor s profesorem J. Hellerem o překladech Bible“)
Překladačský tým	SZ = práci vedl M. Bič (1961-1984) NZ = práci vedl J. B. Souček(1961-1972), J. Mánek (1972-1977), P. Pokorný (1978-1984)
Další	<ul style="list-style-type: none"> • První společný mezicírkevní biblický překlad • popud k překladu vychází z iniciativy evangelických církví • celkem spolupracovalo 6 církví • jednotlivé knihy předchází stručné úvody, pod textem jsou doplněny o různé textologické poznámky a odkazy

4.5 Bible : překlad 21. století

Bible21 – Bible: překlad 21. století (2009) (práce 1994-2008)	
Cíl překladu	<ul style="list-style-type: none"> • překlad nekonfesijní a misijní – cílem představit biblický text v moderní srozumitelné češtině a přinést lidem Písmo nově a bezprostředně tak, aby se s ním mohla setkat současná generace čtenářů • „Zachovat sílu a krásu Kralické bible a přitom přinést co nejširšímu okruhu čtenářů moderní a srozumitelný text věrný originálu,“ • „Usiluje o maximální věrnost původním hebrejským, aramejským a řeckým textům.“
Textová předloha	<p>SZ = <i>Biblia Hebraica Stuttgartensia</i> (5. rev. vyd., Stuttgart 1997) s přihlédnutím k poznámkovému aparátu BHS v souladu se zněním kumránských rukopisů a starověkých překladů.</p> <p>NZ = <i>Novum Testamentum Graece</i> (Nestle–Aland, 27. rev. vyd., Stuttgart 1998)</p>
Metoda překladu	Jako metoda překladu zvolen pomyslný střed mezi „topornou doslovností na jedné straně a volnou parafrází na straně druhé.“ (citace ze <i>Slovo úvodem</i>) Tento záměr působí však dosti rozkolísaně – na některých místech se překlad blíží doslovnosti, jinde zase idiomatičnosti (působí příliš volně a hovorově).

Cílová skupina	Současná generace čtenářů s i bez určité znalosti biblické zvěsti.
Překladatelský tým	NZ = Alexandr Flek, Pavel Hoffman (1994-1998, rev. 2004) SZ = Alexandr Flek, Jiří Hedánek (1998-2008)
Další	Poznámky redukovány na minimum, text sázen do přirozených odstavců (nikoli do veršů a sloupců). Text velmi srozumitelný a čtivý.

4.6 Slovo na cestu

SNC – Slovo na cestu (práce na NZ = 1978-1988, rev. 1999 / SZ = 1994-2004)	
Cíl překladu	<ul style="list-style-type: none"> • zpřístupnit text každému čtenáři, bez ohledu na jeho předchozí zkušenost s křesťanstvím ve „snadno srozumitelné řeči“ • „...co největšímu počtu čtenářů přiblížit knihu, která se stala základem naší kultury a civilizace.“
Textová předloha	SZ = <i>není známa</i> NZ = <i>není známa, autoři uvádějí „podle původního řeckého textu s přihlédnutím k běžným českým překladům“</i>
Metoda překladu	Jako základní metoda zvolena parafráze , při současném zachování podmínky, aby text nešel proti pravidlům českého jazyka.
Cílová skupina	„Všem, kteří chtějí porozumět Novému zákonu, i když právě nemají nikoho, kdo by jim některé obtížná místa vysvětlil.“
Překladatelský tým	SZ = skupina neuvedených překladatelů NZ = skupina neuvedených překladatelů
Další	Knihy obsahují výkladové a studijní poznámky (přeložené z anglické <i>Life Application Bible for Students</i> (překlad <i>New Living Translation</i>). I když jsou sešity <i>Průvodce životem</i> doplněny výkladovými poznámkami pocházejícími z anglického zdroje, překlad Bible do češtiny byl pořízen z originálních jazyků (hebrejštiny a řečtiny). NZ vyšel v kompletním knižním vydání, SZ zatím jen v sešitovém vydání (celkem 18 svazků).

Závěr

Autor této práce po studiu otázky této problematiky dospěl k těmto závěrům:

Překlad biblického textu je příliš složitý a komplexní úkol, který obnáší velkou řadu rozhodnutí při volbě metody a účelu, pro něž překlad bude sloužit. Důležité kritérium pro překladatele je tedy stanovení priority při překladu – budu věrnější původnímu znění a stylu textu na úkor kvality výsledného textu v cílovém jazyce, nebo budu věrnější ve srozumitelném a literárně uhlazeném a estetickém textu v převodu smyslu originálu? Všechny překlady bez výjimky jsou jakýmsi kompromisem mezi těmito dvěma „mlýnskými kameny“, tu více tu méně k jednomu či druhému pólu. Vztah mezi věrností a srozumitelností vždy bude tím nejdůležitějším aspektem, který museli a i dnes musí překladatelé vyřešit. A je to právě i tento aspekt, který by měl vzít v potaz i čtenář Písma.

Pořadí priorit či zásad překladatele či překladatelského týmu jasně ukazuje na to, co určí, co bude muset při překladu ustoupit do pozadí při vzájemném střetu rozdílnosti dvou jazyků. Navíc biblický text v původních jazycích v sobě ukrývá více vrstev, které se nedají vždy převést do cílového jazyka. A jsou to vždy překladatelé, kteří se musejí rozhodnout, jak tato úskalí zvládnou či překonají. Není to lehký úkol. Revize jednotlivých překladů jsou toho dokladem, poněvadž mnohdy v krátkém čase po vydání konkrétního překladu již vznikají jeho novější upravené verze.

Pro vyrovnání tohoto napětí pomáhá dnes překladatelům daleko více používání poznámkového aparátu, ačkoli čtenáři v počátečních fázích může tento aspekt komplikovat čtení nebo studium. Nicméně překlad využívající možnosti poskytnout čtenáři dodatečné informace faktuálního, textuálního a odkazujícího charakteru mu může čtení i studium bible v konečném důsledku usnadnit.

Otázka *Který překlad bible je nejlepší?* je v tomto svém znění tedy špatně položená a nesprávná. Uživatelé Písma by si správně měli nejdříve položit tyto dvě otázky: ***Jakou metodou je tento překlad pořízen? A komu je tento překlad určen?*** Pokud si položí tyto otázky a najdou na ně odpovědi, pak lze položit onu úvodní otázku, avšak trochu upravenou: *Který překlad bible je v tomto ohledu nejlepší?* I přesto však odpověď na tuto novou otázku bude více méně subjektivní a bude vždy odrážet to, jak konkrétní

člověk dokáže reflektovat náročnost překládání Písma a s respektem ocenit práci, úsilí a snahu těch, kdo se do tohoto náročného díla pustili.

Asi nejlepším přístupem pro vážné studium Písma za předpokladu, že neznáme původní biblické jazyky, zůstává práce s více překlady. Každý překlad, ať již se přiklání k jakékoliv metodě a je zaměřen na různé cílové skupiny čtenářů, může obohatit a rozšířit vnímání a pochopení biblického textu.

Rád bych tuto práci ukončil citátem profesora Hellera v rozhovoru s Pavlem Šímou, která krásně ilustruje to, co vnímá i autor této práce:

„P. Šíma: Takže, když se někdo orientuje pouze na jeden překlad Bible a jen z tohoto překladu vykládá a zavrhuje ostatní překlady Bible, tak se může dostat na scestí?“

Prof. Heller: Nejen to. Tak je lenoch. Tomu Slovo Boží nestojí za trochu práce, aby srovnával, aby přemýšlel – to to chce všechno dostat prefabrikované v konzervách? Víte, představte si někoho, kdo by nikdy nechtěl vařit a všecko by chtěl jenom dostávat v konzervách - to je ten člověk, který se upnul na jeden překlad.“⁴¹

⁴¹ „Rozhovor s profesorem J. Hellerem o překladech Bible“ – Prof. ThDr. Janem Hellerem schválený přepis rozhovoru Pavla Šímy z Českého rozhlasu ze dne 29. 10. 1998 v Praze

Použitá literatura a zdroje

- [1] DEWEY, David. *A user's guide to Bible translations: making the most of different versions*. 1st edition, Downers Grove (Illinois): InterVarsity Press, 2004. ISBN 0-8308-3273-4.
- [2] NIDA, Eugene A.; TABER, Charles R. *The Theory and Practice of Translation*. first published in 1969, second mechanical reprint by E. J. Brill, Leiden 1982, The Netherlands, published for The United Bible Societies. ISBN 90-04-06550-4
- [3] OSBORNE, Grant R.: *The Hermeneutical Spiral: A Comprehensive Introduction to Biblical Interpretation*. InterVarsity Press, Second Edition, 2006. ISBN 0-8308-1288-1
- [4] FEE, Gordon D.; STUART, Douglas. *How to Read the Bible for All Its Worth*. 2nd edition, Zondervan, Grand Rapids, Michigan, 1993. ISBN 0-310-24480-3
- [5] MEYER, Rudolf. *Hebräische Grammatik*. Berlin, New York : Walter de Gruyter, 1992. ISBN 3-11-013694-5
- [6] BARTOŇ, Josef. *Moderní český novozákonní překlad*, ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST, 2009. ISBN 978-80-87287-07-1
- [7] KUFNEROVÁ, Zlata. *Čtení o překládání*. vydavatelství H+H, 2009. ISBN 978-80-7319-088-0
- [8] LEVÝ, Jiří, *Umění překladu*, PANORAMA PRAHA 1983
- [9] TICHÝ, Ladislav. *Úvod do Nového zákona*, vydal Ing. Pavel Sejkora - Trinitas, Havlíčkova 14, Svitavy ve spolupráci s Křesťanskou akademií / Řím, 2003, 2.přepracované vydání. ISBN 80-86036-79-0
- [10] HELLER, Jan. *Hlubinné vrty*. Nakladatelství Kalich, 2008. ISBN 978-80-7017-083-3
- [11] HEDÁNEK, Jiří. *Několik soudobých překladů Bible do češtiny*. [online] Přednáška pro pražský lingvistický kroužek ze dne 30. května 2005.

- Dostupné z WWW: < <http://www.toodoc.com/soutext-ebook.html>> nebo
<http://www.bible21.cz/kdo_jsme/Jiri_Hedanek>
- [12] *English Translation of the Bible* [online], Dostupné z WWW:
<http://en.wikipedia.org/wiki/English_translations_of_the_Bible>
<http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_English_Bible_translations>
- [13] HELLER, Jan. *Správně číst Písmo je práce, ne zábava*. Rozhovor pro
Katolický týdeník 21/2007. Dostupné též z WWW:
<<http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=5272>>]
- [14] Kriol Bible, *The Old and New Testament translated into the Aboriginal
language „Kriol“*. [online][cit. 2010-03-01] Dostupné z WWW:
<<http://www.kriol.info/>>
- [15] NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. KALICH, Praha 1992. ISBN 80-
7017-528-1
- [16] Úvody a komentáře k jednotlivým českým překladům (viz níže)
- [17] SLOVO NA CESTU, Parafrázovaný text Nového zákona. Nakladatelství
LUXPRESS, v.o.s., Praha, ISBN 80-7130-000-4
- [18] SLOVO NA CESTU, Moderní překlad Nového zákona pro 3.tisíciletí.
Nakladatelství LUXPRESS, s.r.o., Praha 7, ISBN 80-7130-088-8
- [19] JERUZALÉMSKÁ BIBLE, Písmo svaté vydané jeruzalémskou biblickou
školou. Krystal OP v Praze a Karmelitánské nakladatelství v Kostelním
Vydří. První české vydání, 2009. ISBN 978-80-87183-11-3 (Krystal OP,
Praha – výpravné provedení
- [20] BIBLE, Česká synoptická bible. Český ekumenický překlad (schválený
Českou biskupskou konferencí v Praze 14. 2. 1995), Bible kralická (v
rozsahu celého vydání Bible kralické z roku 1613). Česká biblická
společnost 2008. ISBN 978-80-85810-86-8
- [21] BIBLE, Český studijní překlad. Nakladatelství KMS, Praha 2009. ISBN
978-80-86449-62-3
- [22] PŘEKLAD NOVÉHO SVĚTA SVATÝCH PÍSEM, Watchtower Bible
and Tract Society of New York, Inc.; International Bible Students

- Association, Brooklyn, New York, U.S.A. 1991. Přeloženo z revidovaného anglického vydání z roku 1984.
- [23] NOVÝ ZÁKON PÁNA NAŠEHO JEŽÍŠE KRISTA, Přeložil Dr Jan Ladislav Sýkora, upravil Dr Jan Hejčl. Vydal Exerciční dům ve Frýdku pro dědictví sv. Jana Nepomuckého L.P. 1946
- [24] NOVÝ ZÁKON, SÝKORŮV PŘEKLAD V REVIZI HEJČLOVĚ, k tisku upravil, rozčlenil, úvody a poznámkami opatřil Dr Rudolf Col. Vydal Velehrad, nakladatelství dobré knihy v Olomouci, L.P. 1947.
- [25] BOGNER, Václav. NOVÝ ZÁKON, Česká liturgická komise, Praha 1989
- [26] SVĚTÁ BIBLIA, z pôvodných jazykov preložil Prof. Jozef Roháček. Slovenská biblická spoločnosť. ISBN 80-85486-08-3
- [27] PRŮVODCE ŽIVOTEM, nakladatelství LUXPRESS, s. r. o, Praha 7. Dosud vydán v 18 svazcích sešitového vydání v letech 1994-2004.

Seznam použitých symbolů a zkratk

ČSP – Český studijní překlad

BKR – Bible kralická

ČEP – Český ekumenický překlad

ČJB – Česká Jeruzalémská bible

ČKP – Český katolický překlad (tzv. Bognerův)

Bible21 – Bible: překlad 21.století (dříve též známá jako NBK)

NBK – Nová bible kralická (původní název Bible21)

SNC – Slovo na cestu (SZ znám v sešitovém vydání pod názvem *Průvodce životem*)

PNS – Překlad nového světa Svatých písem (Svědkové Jehovovi)

SZ – Starý zákon

NZ – Nový zákon

LXX – Septuaginta